

Josep Morató i Codina: epíleg d'una nissaga de constructors vigatans. Les seves obres fora vila

Maria Garganté Llanes
Universitat Autònoma de Barcelona
maria.gargante@uab.cat

Recepció: 30/04/2018, Acceptació: 09/09/2018, Publicació: 04/12/2018

RESUM

La nissaga dels Morató abasta cronològicament des del segle XVII fins al primer quart del segle XIX. Les seves obres i els seus projectes arquitectònics es troben majoritàriament a les comarques més vinculades geogràficament amb la «Catalunya central», com ara (segons els límits administratius actuals) el Bages, l'Anoia i el Solsonès, però també amb projecció més al nord —el Berguedà, el Ripollès, el Rosselló...— i a llevant —el Vallès Oriental i el Maresme—, amb la qual cosa exerceix una influència notable en la consolidació d'un barroc autòcton i d'una forta personalitat.

El prestigi dels membres de la família com a mestres de cases es posa de manifest en la gran quantitat d'encàrrecs rebuts sobretot des de l'estament religiós, on les seves obres arribaran a tenir un segell propi, amb una influència destacada en altres constructors del seu temps, però que també es concretarà en obres d'edificació civil, com ara casals senyorials, masies o fins i tot arquitectura hidràulica.

El nostre estudi està centrat de manera específica en la figura de Josep Morató i Codina (1748-1826), «l'últim Morató», i per això l'espectre cronològic abasta majoritàriament els anys de la seva activitat. Mitjançant documentació inèdita, majoritàriament extreta dels arxius vigatans, repassem la seva trajectòria fora vila, en l'àmbit més rural, on serà artífex d'edificis —des d'esglésies fins a ponts i masies— que contribuiran a configurar el perfil d'aquest paisatge de la Catalunya interior. La seva producció com a mestre de cases coincideix també amb el procés d'esgotament del barroc català. Amb ell s'acaba l'ofici familiar, però també tot un univers constructiu, i en certa manera social i religiós.

Paraules clau:

arquitectura; església; masia; mestre d'obres; acadèmia; barroc

ABSTRACT

Josep Morató i Codina: The end of a builder's lineage in Vic. His works outside town

Morató's lineage extends chronologically from the 17th century to the first quarter of the 19th century. His works and architectural projects are mostly to be found in the regions geographically linked to what is known as "central Catalonia", such as (according to the administrative divisions) the counties of Bages, Anoia and Solsonès, but also reached further north to Berguedà, Ripollès or Rosselló and to the east to Vallès Oriental and Maresme, thus exerting a notable influence on the consolidation of a native Baroque defined by a strong personality. The prestige of the family as master builders is evident in the large number of commissions received mainly from the religious establishment, where their works would come to have their own signature and a strong influence on other builders of the time in the form of civil architecture such as stately homes, farmhouses or even hydraulic works. Our study focuses specifically on the figure of José Morató y Codina (1748-1826), "the last Morató", and therefore the chronological spectrum covers most of the years of his activity. Using unpublished documentation, primarily from the archives of Vic, we review his work outside the town, in the most rural area, where he was the architect of many kinds of buildings—from churches to bridges and farmhouses—that would contribute to shaping the profile of this inner Catalonia landscape. His production as a master builder also coincides with the final stage of the Catalan Baroque: the family trade ends with him, but also a whole constructive universe, and in a certain way, a social and religious world.

Keywords:

architecture; church; farmhouse; architect; academy; Baroque

L'estudi de l'arquitectura dels Morató ha estat un tema força oblidat per la historiografia de l'art¹ —tret d'honorables excepcions, començant pel propi Eduard Junyent, que potser fou qui d'alguna manera sistematitzà i «visibilitzà» el conjunt d'aquesta nissaga—, malgrat el relleu i la influència decisiva de la seva activitat en l'arquitectura barroca catalana, que conviurà amb l'academicisme incipient i que experimentarà l'evolució dels gustos estètics de la població. Així doncs, malgrat alguns estudis més centrats en la branca d'escultors de la família (com ara els d'Elisenda Asturiol o de Teresa Avellí), l'estudi més complet —i malauradament inèdit— centrat en els Morató mestres d'obres és la tesina d'Elisenda Martí, dedicada a la figura de Josep Morató i Sellés².

En relació amb el sistema de treball d'aquesta nissaga de mestres d'obres i escultors, cal destacar que els Morató funcionaren com una corporació basada en el lligam de parentiu, la qual cosa possibilitava la col·laboració dels diferents membres en una mateixa obra, fos la que fos la seva especialització. Així doncs, la continuïtat familiar s'evidencia en construccions com ara l'església de Nostra Senyora de la Pietat de Vic, on participaren distintes generacions, fins al punt que els darrers membres de la dinastia se cenyiren als projectes inicials, per aquest motiu formularen models retardataris i fortament ancorats en la tradició³.

És interessant evidenciar, doncs, que, des d'un àmbit local (i rural), els Morató aconseguiren definir alguns dels aspectes més essencials del barroc català, sobretot al segle XVIII: des d'una escultura monumental de grans i exuberants retaules unitaris fins a una arquitectura austera en les formes i en el llenguatge estruc-

tural, però que no deixa d'introduir repertoris decoratius que esdevindran «marca de la casa». Així mateix, aquest caràcter d'artífexs locals no els impedeix ser agosarats quan cal, de manera que, durant tres generacions de mestres d'obres, ens ofereixen alguns exemples de planta central en un context poc habitual.

Josep Morató i Codina, objecte del nostre estudi, arrossegà tota la vida un llast familiar innegable que, d'una banda, l'afavorirà, però que, de l'altra, el posarà en mans d'una fortuna crítica més aviat negativa, atès que resta, per exemple, com a responsable del disseny d'una catedral considerada «poc reeixida» a Vic. Però veurem com Morató i Codina és un artífex del seu temps, que respon a les exigències i a les sensibilitats dels seus «clients», alhora que reivindica amb orgull el llegat familiar que impregnà tota una manera de construir en una vasta zona geogràfica que ultrapassarà fins i tot els límits estrictament «comarcals».

De fet, el pas de Josep Morató i Sellés al seu fill, Josep Morató i Codina, hauria d'haver representat també el canvi d'un barroc crepuscular a un classicisme acadèmic renovat i és així com aquest ha passat a encarnar (pensem que erròniament), en el context del bisbat de Vic, el camí cap a un incipient neoclassicisme; sigui perquè se'l relaciona sempre amb l'obra de la catedral, sigui per les seves darreres tasques documentades, situades ja de ple en el primer quart del segle XIX⁴. Però, de la mateixa manera que considerem que no es pot qualificar pas de neoclàssica una catedral com la nova seu vigatana, intentarem demostrar que Josep Morató i Codina segueix un mestre d'obres fonamentalment «barroc», que en realitat farà un homenatge constant a l'arquitectura construïda tant pel seu progenitor, Josep Morató i Sellés, com pel

seu avi, Josep Morató i Soler. L'arquitectura de Josep Morató i Codina tan aviat s'adapta a la geografia com a la situació «ambiental» i a les exigències del capítol catedralici, les parròquies o els clients particulars. No obstant això, i a mesura que van passant els anys, cada cop apareix esmentat (o ell mateix s'autodenomina) com a arquitecte, malgrat que no hagués optat a cap dels títols que només podia expedir l'Acadèmia de San Fernando —i, en aquest sentit, no constitueix pas una excepció a l'hora de cercar mestres d'obres sense estudis reglats que en canvi s'autodenominen «arquitectes»—. Això no treu que fos un professional de prestigi, sobretot en el seu *hinterland* geogràfic concret, malgrat que el reconeixement fos degut, segurament i en part, a l'aurèola de pertànyer a una nissaga tan relacionada amb la construcció —d'edificis i de retaules— i que havia deixat una empremta més que emblemàtica al llarg del bisbat i de la comarca⁵.

En aquest estudi ens centrarem en la producció arquitectònica i constructiva de Josep Morató i Codina fora de la ciutat de Vic, atès que les obres que realitzà a la seva ciutat natal han estat tractades en una publicació precedent relativa a tota la nissaga⁶. El nostre objectiu serà relacionar les obres d'aquest «últim Morató» fora de Vic, però, al mateix temps, dibuixar-ne també una biografia professional, que posi de manifest les seves nombroses facetes com a traçista, contractista o fins i tot agrimensor.

La família: hereu d'un nom i d'un ofici⁷

La nissaga «artística» dels Morató, mestres d'obres i escultors

Per fer un repàs a la genealogia dels Morató hem de remetre'ns al treball d'Elisenda Martí⁸, que, al seu torn, suposa una revisió de la primera genealogia que havien publicat M. Alba Erra i Miquel Mirambell⁹. Malgrat l'origen francès (occità) de la nissaga, procedent de la zona del Béarn, no podem dir que els Morató formessin part d'aquell gruix de mestres d'obres arribats dels bisbats occitans i que tindran una prolífica activitat a la banda sud dels Pirineus, fins al punt que autors com ara Ainaud de Lasarte s'havien aventurat a afirmar la influència de particularitats constructives «franceses» que haurien pres forma a les nostres terres. Però sembla ser que Arnau Maraut, que arribaria a Catalunya vers mitjan segle XVI, era pagès. Els primers a dedicar-se a l'edificació serien els seus fills, ja catalanitzats «Morató». Es tracta de Josep i d'Isidre Morató i Estrany. D'aquest

segon en descendiran els Morató següents dedicats a la construcció, sigui arquitectònica o escultòrica¹⁰.

Segurament, Josep Morató i Soler i el seu fill, Josep Morató i Sellés, constitueixen el punt més alt del prestigi de la nissaga com a constructors al segle XVIII, atès que ens ofereixen també la seva millor versió qualitativa, sobretot materialitzada amb una obra mestra del segon, com és el santuari de la Mare de Déu de la Gleva. Josep Morató i Codina, net i fill dels anteriors, n'hagué de recollir i gestionar el llegat de forma efectiva —i probablement havent d'acabar obres que el pare tenia començades¹¹.

Parlar de Josep Morató i Codina, doncs, és parlar de la gestió del llegat moratonià; és parlar de la controvertida catedral de Vic —malgrat que les obres a la ciutat de Vic queden fora d'aquest estudi—, i del paper, també controvertit, que aquest hi va tenir; és parlar de l'edifici vigatana del moment, quan es basteixen algunes de les millors i més representatives cases senyoriales que encara avui coneixem; és parlar també de l'arquitectura rural, de les masies sovint anònimes i qualificades, també en part per això, d'«arquitectura popular». I, finalment, és parlar també de l'arribada del segle XIX, rebut també amb nombroses vicissituds bèl·liques com ara la Guerra del Francès, fet que, de retruc, també va incidir en la necessitat de renovar nombrosos edificis. I serà en aquest canvi de segle quan l'últim Morató, alliberat ja de les rèmores de l'obra del pare —i dels projectes que n'havia hagut de concloure—, mirarà de fer un pas cap a un clasicisme més evident —potser sense reeixir en cap dels seus intents— i del qual la renovació de l'església del monestir de Santa Maria de Ripoll en seria el darrer episodi, absolutament infamat i «arranjat» després per la restauració neoromànica d'Elies Rogent.

Però Josep Morató i Codina és, al mateix temps, un personatge poc prolix en dades biogràfiques i personals —en aquest sentit, ha estat determinant que no n'haguem pogut localitzar el testament¹²—. En canvi, del seu pare sí que en tenim testament i inventari, la qual cosa ens permet conèixer com devia ser la casa on Josep Morató i Codina va créixer, al carrer de la Riera, i on no sabem si va continuar-hi residint¹³.

En un cens de l'any 1824 —dos anys abans de la mort de Josep—, el seu germà Lluçà Morató viu a Vic amb la seva dona, Modesta, i la seva filla, Antònia. També s'hi documenten un tal Joan Morató, teixidor, que viu amb la seva dona Cecília i el seu fill Pere. A més, hi apareix un Antoni Morató, negociant, que viu amb la seva dona, Magdalena, i els fills, Domènec, Joan i Teresa, i, finalment, una Maria Morató, que figura com a criada del canonge Josep Her-

Figura 1.
Façana de l'església de Sant Boi de Lluçanès (Osona).

rando. Seguim, doncs, sense trobar notícies del nostre personatge, de la vida privada del qual a hores d'ara en desconeixem gairebé tot: si es va casar, si va tenir fills... De fet, els pocs Morató que apareixen documentats a Vic al cens de 1824 posen de manifest que no es tractava d'una família gaire extensa, tenint a més en compte que Lluçia Morató, germà de Josep, només tenia una filla.

L'ombra allargada del pare o gestionar l'herència familiar

Durant els anys posteriors a la mort del pare, trobem sovint documentat Josep Morató i Codina fent procures amb la seva mare, Mariàngela Codina, amb l'afany segurament d'arreglar assumptes familiars i el llegat de Josep Morató i Sellés.

Així doncs, l'any 1771 trobem informació sobre Josep Morató i Mariàngela Codina, la seva mare, sobre la venda i la creació d'un censal a nom de Ramon Roig, prevere beneficiat de la

seu de Vic, com a obtentor del benefici eclesiàstic sota la invocació dels sants Joan i Francesc a l'altar major de l'església de la Pietat. El preu del censal és de 200 lliures a favor o raó de tres per cent (6 lliures anuals)¹⁴.

L'any 1772 els tornem a trobar, mare i fill, en la venda i en la creació d'un censal a favor de fra Gaspar de Sant Ignasi, religiós del convent de trinitaris descalços de la ciutat de Vic, sota la invocació de santa Margarida, pel mateix preu que l'anterior: 200 lliures a favor o raó de tres per cent (6 lliures anuals)¹⁵.

L'any 1775 Josep i Mariàngela Morató fan una venda a carta de gràcia a favor de Mateu Jové pagès¹⁶ i també el mateix any signen una àpoca a favor dels administradors de l'hospital de Sant Hipòlit de Voltregà, pagant per compte de F. Mateu¹⁷. L'any següent, el 1776, Mariàngela Codina fa procura a favor del seu fill, Josep Morató:

[...] jove mestre de cases ciutadà de Vic, mon fill, present per a que per mi y en mon nom y representant la mia persona puga comparèixer en la Real Audiència del present Principat de Catalunya y en qualsevols curias y tribunals eclesiàstics y seculars ahont convinga y allí tractar, prosseguir y terminar tots plets y causas activas y passivas principals y apellatorias mogudas y movedoras per qualsevol rahó¹⁸.

D'altra banda, l'any 1778 Josep Morató i Francesc Arau, mestre de cases de Taradell, nomenen com a procurador Josep Fàbregas, de Vic¹⁹, i un any més tard, Josep Morató constitueix en procurador seu Josep Clemente Tresàngels, de Vic²⁰. Així mateix, el mes de gener de 1781, Francesc Mateu, pagès habitant a la parròquia de Sant Julià de Vilamirosa, sufragània de la parròquia de Sant Esteve (Granollers), signa un rebut de 60 lliures que li havien pagat Josep Morató i la seva mare, Mariàngela Codina, que li devien la dita quantitat que els havia deixat per ajudar-los a mantenir-se després de la mort del pare i marit, el mestre d'obres Josep Morató i Sellés²¹. El mes de setembre de l'any anterior, Josep Morató i la seva mare reconeixien que devien aquesta quantitat, per a la qual podien esmerçar part de l'herència del pare, com estava contingut en el seu testament²².

No serà fins molt de temps més tard (un any abans de la seva mort, de fet), que tornem a trobar Josep Morató i Codina en un document d'aquest tipus, quan l'any 1825 fa procura, juntament amb el fuster Josep Duran i el serraller Benet Masjoan, a Pujol i Gramatxes²³.

I és que quan va morir Josep Morató i Sellés, el seu fill tenia tot just vint-i-dos anys. Era mas-

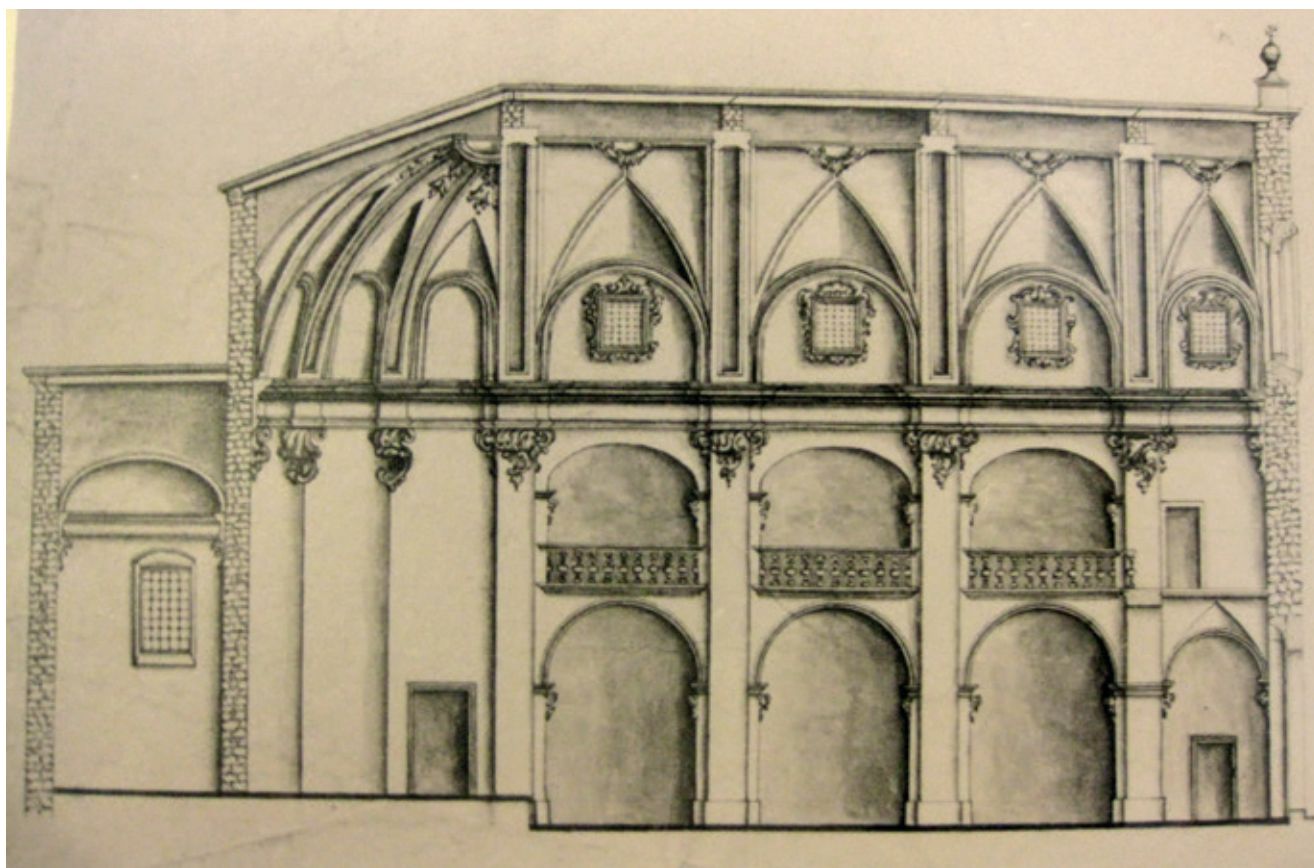

Figura 2.
Alçat interior de l'església de la Pobla de Lillet. Traça conservada al Museu Episcopal de Vic. MEV: 5484.

sa aviat per fer-se càrrec de l'empresa familiar, però probablement estava prou bregat en la praxi arquitectònica, perquè havia acompanyat el pare en les seves darreres obres. Efectivament, Josep Morató i Codina era encara massa jove quan el seu pare va construir l'obra mestra de la seva producció a la Gleva, però en canvi sí que el podria haver acompanyat en la realització de les obres de Sant Boi de Lluçanès o de la Pobla de Lillet.

De fet, l'església de Sant Boi de Lluçanès és beneïda l'any 1775, tal com resa el segell de la portada (figura 1). La major part de les obres s'havien dut a terme durant la dècada de 1760. Trobem, per exemple, que la llicència per arrendar el trentè dels fruits que es collien al terme és concedida pel Reial Consell de Castella el 31 d'agost de 1763 i que, seguidament, l'arrendament es duu a terme per part dels obrers i directors de la fàbrica de la nova església, a Baudili Juandó, tragner de Perafita, i a Jeroni Dachs, també arrier de Sant Boi de Lluçanès²⁴. En aquest mateix any es paguen 93 lliures i 12 sous pels jornals del mestre de cases Mariano Claris i els seus fadrins per les obres realitzades fins al 22 d'octubre del mateix any. L'any 1766 es fa un altre pagament a Marià Claris²⁵, mestre de cases

d'Olost, que coincidirà amb Josep Morató i Codina en una altra ocasió que veurem més endavant. Finalment, i havent passat més de dues dècades de la benedicció del temple, l'any 1797 es comença la fàbrica de la rectoria, adjudicada al mestre de cases Josep Claris (devia ser fill de Marià Claris) pel preu fet de 1.360 lliures²⁶.

La portada de Sant Boi, una de les característiques «marques» de la casa, es reproduïx amb poques variacions respecte a l'església parroquial de la Pobla de Lillet, que en conjunt és un temple més gran i que conserva a l'interior alguns elements decoratius elaborats a partir de motllures de guix, ornamentació que ja apareix contemplada a les traces del temple, avui conservades al Museu Episcopal de Vic (figura 2).

Precisament a la Pobla de Lillet, el 7 de maig de 1780, Josep Morató, actuant com a hereu del seu pare i també com a procurador de la seva mare, Mariàngela Codina, i també d'Antònia Comas i Bosch —abans casada amb Ramon Morató i aleshores amb Josep Comas, corder de Vic—, cobra la quantitat de 105 lliures que faltaven per pagar dels preus fets ajustats durant els anys 1762 i 1763 pel seu pare i el seu oncle, a fi d'ampliar i reconstruir l'església de la població²⁷.

*La intervenció en una obra «familiar»:
l'església de Sant Hipòlit de Voltregà*

Al darrer terç del segle XVIII Sant Hipòlit consta com una població d'uns dos mil habitants. S'hi collien unes vuit mil cinc-centes quarteres de grans comunitaris i hi havia un centenar de telers que fabricaven draps de poc valor, la majoria dels quals es consumien al Principat²⁸. Però l'església antiga ja patia els efectes de la vellúria i el fet d'haver esdevingut petita en una població prou activa i emergent. De fet, l'any 1767 el bisbe havia manat suspendre el culte a l'església parroquial i Josep Morató (segurament encara el pare) certifica el mal estat en què es troba el temple, de manera que el seu dictamen serà definitiu per tal que es decreti el trasllat del Santíssim Sagrament a l'església del santuari de la Gleva²⁹. Segons Morató i Sellés:

[...] dich que havent mirat la primera vegada ab la major atenció y cuidado totas las parts més principals de dita iglesia, trobi era indefectible la ruïna de ella a motiu que lo pilar o columna principal se troba esquerdat al capitell y part de las pedras de ella, de que se originan diferents esquerdas difundidas per tot lo cos de la iglesia y arch del crusero, essent molt més perillós per la càrrega que naturalment sosté del campanar quals esquerdas trobí haver-se ornamentat, y altres originadas de nou en la segona y tercera visura que fiu en dita iglesia: de que se collegere la ruïna inevitable de ella en lo present estat y los perills eminents de quedar sepultats a menos pensar los que se trobaran en la iglesia o en molta part de ella.

Josep Morató i Sellés va morir l'any 1768 i, un any més tard, el seu germà Antoni es comprometia a tirar endavant la construcció de l'església per la quantitat de 6.000 lliures, en un termini de vuit anys i segons els plànols «antics», la qual cosa deixaria entreveure que, probablement, Josep Morató i Sellés ja havia traçat el projecte per al nou temple i que no havia tingut temps d'emprendre'n la construcció. Les traces que s'enviaren al Reial Consell de Castella serien, però, d'Antoni Morató.

Com era habitual, els problemes vingueren a l'hora de finançar les obres, ja que els veïns hi contribuïren amb un repartiment i amb els tradicionals impostos, però la quantitat amb la qual col·laboraren els delmadors fou considerada del tot insuficient, i per aquesta raó se'ls demanava que paguessin una quarta part de les obres, a la qual cosa es negaren rotundament. Veïem també que se succeïren les visites

i el control de les obres. Així, per exemple, trobem que, segons la visita del 21 d'octubre de 1771:

Havem vist la mala disposició de la sagristia de la parroquial que impedeix lo libre pas per pujar al camaril de Maria Santíssima, y que al costat de ella hi ha un puesto molt a propòsit per servir de sagristia ja compost engrandint la finestra, posant en ella un ferro y mudant lo portal en la part del Sant Christo, valent-se de la porta que és en dit portal que judicam serà de poch gasto y de grandíssima utilitat y desahogo per la entrada y eixida de las escalas de dit cameril. Persò manam al Rector, obrers y demás convinga que ab la més possible brevedat compongan dit puesto per sagristia paredant lo portal existeix i que al mateix temps posian en ditas escalas del cameril una guarnició que impedesca tota indecència al pujar y baxar las donas de ditas escalas³⁰.

L'any 1773 els treballs realitzats arribaven fins a la cornisa de les capelles, però Antoni Morató n'abandonà la construcció perquè no se li pagava la feina duta a terme. De fet, el 28 d'agost de 1774 trobem un pagament de 40 lliures a Carles Morató —fill d'Antoni Morató— com a procurador del seu pare, a compte de la taxació realitzada per Antoni Morató l'any 1769 per a l'església de Sant Hipòlit³¹. Al document es diu que Antoni i Carles Morató residien en aquell moment a la Bisbal d'Empordà, on traslladaran alguns aspectes de l'arquitectura «moratoniana» —sobretot la portada— a l'església de Santa Maria de la Bisbal. De fet, fou a conseqüència d'aquest abandonament que es realitzà una visura del temple per part de Josep Morató i Codina i de Josep Mas, que en taxaren la conclusió amb la quantitat de 17.941 lliures.

A l'acte de visita de 1775, el delegat episcopal Honorat Creuhet manava que es continués la feina fins que almenys s'hagués cobert la nau de l'església. El nomenament de nous administradors i col·lectors per tal d'obtenir fons per al finançament de l'obra va propiciar que l'any següent aquesta es reprengués, tal com es desprèn de la satisfacció expressada pel visitador pastoral, que havia vist «molt adelantada la fàbrica del sumptuós temple, esperant que no cessaran el rector y parroquians de contribuir ab tota liberalitat fins que sia del tot perfeccionada»³². Aquesta represa es devia al fet que el capítol de la seu de Vic va resoldre que fos Josep Morató i Codina l'encarregat de continuar les obres fins que s'acabés el temple³³, que va consagrar-se el mes d'agost de 1780,

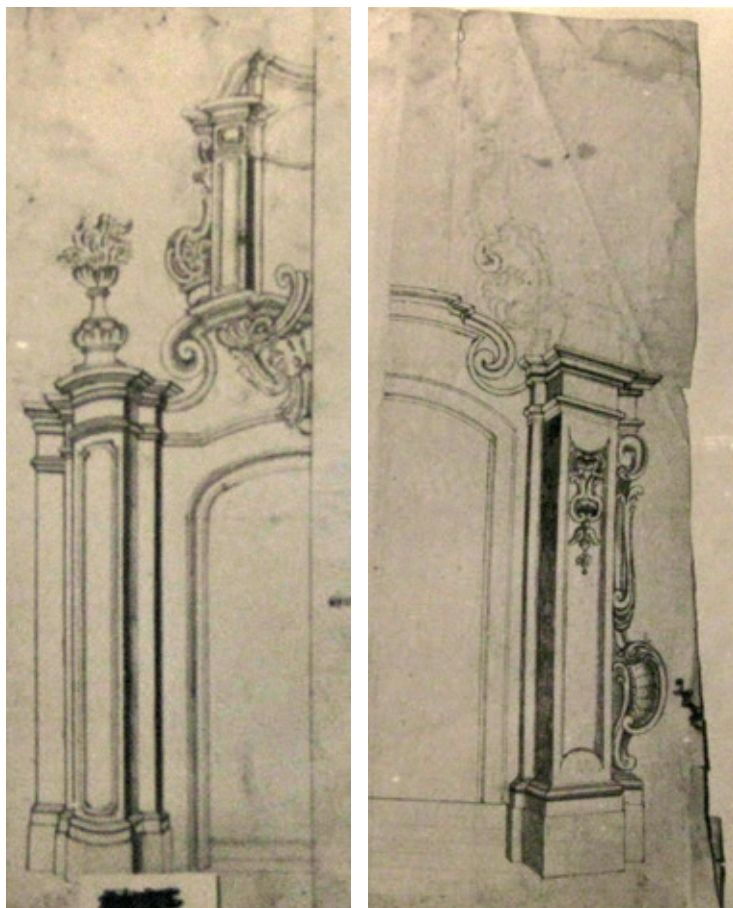

malgrat que la visita pastoral de 1781 encara evidència que no estava finalitzat del tot, al mateix temps que s'especifica que el capítol vigatà havia donat com a almoïna la quantitat de 895 lliures i 4 sous; el rector —en nom de la parròquia—, 885 lliures, 13 sous i 8 diners, i el bisbe, 60 lliures. En la mateixa visita es menciona el fet que a les capelles encara no s'hi podien administrar ni comunions ni confirmacions, així com l'execució del retaule de Sant Llorenç, contractat per 600 lliures i que havia estat un encàrrec dels paraires de la vila.

L'any 1785, ja en època del bisbe Veyan, només faltava la conclusió dels dos campanars, dels quals només se'n va arribar a fer un, ja en un moment avançat del segle XIX. L'any 1791 encara s'havia d'aixecar el retaule major, per al qual el bisbe Veyan manava que es fes la planta, suggerint que el retaule podria ser de pedra o d'estuc —tal com manaven els cànons academicistes—. El cas és que es va acabar reaprofitant el retaule antic, que datava de finals del segle XVII.

L'església segueix l'esquema d'una sola nau amb capelles laterals entre els contraforts, si bé les relacions proporcionals ja són diferents, tant en planta com en alçat, amb més amplitud i monumentalitat, la qual cosa l'apropa més al model de tres naus, que tindrà tant de predicament a les terres de Lleida i de Tarragona³⁴. De fet, és ben cert que la tendència a ampliar la llargada i l'alçada de les capelles laterals sembla que té a veure amb una voluntat d'acostar l'articulació interna a la planta de tres naus amb la mateixa alçada, l'anomenada «planta de saló», que sí que es desplegarà en tota la seva esplendor a la nova catedral de Vic i que constituirà un fet excepcional en l'arquitectura setcentista de la Catalunya central, de la mateixa manera que també la podem relacionar en part amb el model de nau molt ampla que trobem a la parroquial de Sant Esteve, d'Olot.

D'altra banda, la façana presenta l'habitual coronament semicircular —aquí amb l'ondulació més focalitzada en el cos central, que s'expandeix de forma més plana als laterals—, però, en conjunt, a Sant Hipòlit trobem una simplificació més gran dels elements decoratius, que reben un tractament més pla i més sumari. La portada és l'element que té més en comú amb exemples com ara la Gleba, l'Hospital de la Santa Creu, Sant Boi de Lluçanès o la Pobra de Lillet, amb el frontó ondulant de tendència rococó manllevada de la retaulística. La de Sant Hipòlit, però, si bé no tindria el mateix refinament que l'edifici de la Gleba, presenta en canvi la particularitat que té esculpit un relleu on es representaria una «vista» de la població.

Figures 3 i 4.

Traces conservades al Museu Episcopal de Vic de dues portades d'estil moratonià, relacionables amb esglésies com ara la de Sant Hipòlit de Voltregà o la Pobra de Lillet (MEV: 14536 i 14537).

Altres esglésies «moratonianes» o la consolidació d'un model

De la certesa a l'atribució: suggestions i influències

De certes sobre la participació de Josep Morató en la construcció d'esglésies parroquials en tenim ben poques: un contracte d'obra de l'església de Sant Martí de Centelles (Sant Martí d'Aiguafreda segons el document), la informació que ens n'ofereix una visita pastoral que esmenta la seva autoria directa en el cas del campanar de Gaià i la traça o el disseny de l'església parroquial de Sant Bartomeu del Grau, que coneixem gràcies als sempiterns plets amb els delmadors pel finançament de les obres i a la intervenció de la Reial Acadèmia de Belles Arts San Fernando, de la qual parlarem més endavant.

En el cas del campanar de Gaià, la visita pastoral del 24 d'abril de 1785 fa referència a un avís efectuat en una visita anterior (de l'11 de juny de 1778) sobre la necessitat de compondre la torre del campanar i que aquesta no s'havia

Figura 5.
Façana de l'església parroquial de Perafita (Osona).

dut a terme per la discòrdia existent entre el rector i els parroquians. No obstant això, s'hi advertia:

[...] que según hemos advertido en el reconocimiento que hemos hecho, amenaza con peligro de porción de fábrica de la iglesia, provehemos se haga visura del campanar y para esto nombramos a Joseph Morató, maestro albañil de la ciudad de Vich para que pase a executar a expensas de la obra de la iglesia y en su consecuencia forme un plan de las obras que son necesarias, el que nos presentará con una relación de los reparos que sean precisos para ponerla en un estado decente y seguro, expresando el coste de ellos procurando en todo el menor gasto³⁵.

El resultat de l'obra és un campanar senzill, de base quadrada i perfil vuitavat, amb el cos de les campanes definit per motllures simples i rematat en forma de terrat i de balustrada. Pen-

sem, però, que aquesta no fou l'única obra de Josep Morató i Codina al petit nucli disseminat de Gaià, sinó que li atribuïm també l'esplèndida rectoria, construïda amb posterioritat —ostenta la data de 1794— i que comentarem en l'apartat corresponent.

Però, què passa amb unes altres esglésies que són tipològicament «moratonianes» i que avui dia resten encara sense una paternitat confirmada per la via documental? Nosaltres ens atrevirem, si més no, a fer unes quantes atribucions que si bé no podem pas assegurar que siguin totes obres de Josep Morató i Codina, sí que les podem situar amb certesa dins d'una òrbita clarament moratoniana.

La primera d'aquestes obres seria l'església parroquial de Perafita, al Lluçanès. Considerar que aquest territori que forma gairebé una comarca natural és una zona prou afí als Morató no és cap novetat. El pare, Josep Morató i Sellés, fa la remodelació completa del mas Les Ferreres, a Sant Bartomeu del Grau, a més a més, realitza el projecte per a la nova església de Sant Boi de Lluçanès i n'inicia també la construcció, que és continuada pel mestre d'obres Marià Claris. De la mateixa manera, i també a Sant Boi de Lluçanès, ja hem presentat abans la hipòtesi que fos l'avi, Josep Morató i Soler, l'artífex del projecte —i potser la construcció— de les obres del gran mas del Vilar. Però el nostre Josep Morató i Codina també està documentat abastament fent obres al Lluçanès: des de la certesa d'haver ideat un projecte (irrealitzat) per a la parroquial d'Olost, fins al també controvertit projecte de l'església de Sant Bartomeu del Grau, passant per les notícies bibliogràfiques —i que de moment no hem pogut contrastar documentalment— de la construcció d'un altre gran mas, com és La Quintana, a Oristà. És per això que la relació de la nissaga dels Morató amb el Lluçanès dista molt de ser esporàdica i pensem que fins i tot hauria pogut ser més «intensa» del que de moment coneixem, inèdites com resten encara les autories de reformes com ara les de les esglésies d'Oristà, Prats de Lluçanès o Santa Eulàlia de Puig Oriol.

Tornem, doncs, a Perafita (figura 5). De l'església de Sant Pere només en tenim, a efectes documentals, la sol·licitud que el 1776 en fa el rector de la parròquia, Pere Vivet, juntament amb el pagès Benet Font. El motiu era l'obtenció d'una llicència perquè el rector pogués concedir a Font un carreró o un camí tancat de deu o dotze pams de vara, propietat de la rectoria, que feia de mitger entre la part nord de la casa de Benet Font i la de Magí Juandó, de manera que l'esmentat Font es comprometia a fer a compte seu una paret que dividís l'hort de la rectoria del forn contigu a la casa del propi

Font³⁶. Però no tenim, en canvi, notícies documentals explícites sobre l'església, que, a efectes formals, és típicament moratoniana. Es tracta d'un edifici d'una sola nau amb capelles laterals i que es caracteritza, a l'exterior, per una testera semicircular de les mateixes característiques que la de Sant Boi de Lluçanès. La porta és simple, d'arc rebaixat o escarser, i la façana es completa amb una rosassa o òcul vuitavat, del perfil habitual en esglésies moratonianes anteriors, des del temple parroquial de Rupit fins al de l'hospital de la Santa Creu, de Vic. El parament de la façana és de pedra irregular, però probablement hauria anat arrebossat.

Dues esglésies més d'estètica plenament moratoniana són les parroquials de Sant Hilari, de Vidrà, i la de Sant Genís, d'Orís. De la primera en tenim notícia mitjançant la visita pastoral del 25 de juliol de 1791, de la qual extraïem el següent:

[...] hemos tenido mucha complacencia de haber encontrado concluida la reedificación de esta iglesia, y alabamos el zelo que han manifestado los parroquianos en esta obra tan agradable a Dios, y les exhortamos a que prosigan con el mismo fervor en la construcción del retablo y demás adornos de la misma iglesia.

El començament de les obres havia estat consignat en una visita pastoral efectuada deu anys abans, el 1781, quan el projecte preveia «alsar-la y allargar-la», però la necessitat de realitzar-hi les obres ja es feia palesa en una altra visita del 23 de juny de 1775.

De fet, segons el llibre d'obra de l'església parroquial de Vidrà, l'any 1780 ja es paguen 11 lliures, 18 sous i 10 diners destinats a pólvora per trencar pedra i a jornals de manobres. Però és, efectivament, l'any 1781 quan trobem els primers pagaments específics «per la fàbrica de la iglesia», com ara les 2 lliures i els 16 sous per a la llicència episcopal per construir-la. A partir d'aquí se succeeixen diversos abonaments anuals en concepte de «fàbrica», sense cap més especificació, fins que l'any 1787 trobem un abonament al mestre d'obres Joan Vagaría «per jornals ha treballat en la obra». El mateix any, però, el «mestre Font» també cobra pel mateix concepte³⁷. Tenim, doncs, el nom de dos mestres d'obres estretament relacionats amb Josep Morató i Codina: d'una banda, Joan Vagaría, i d'altra banda, un dels Font (Josep o Francesc), que materialitzen el projecte de Josep Morató a l'església de Sant Bartomeu del Grau. No seria, doncs, gens estrany que, en el cas de Vidrà, parléssim d'una situació semblant, i que Josep Morató fos l'artífex del projecte.

A partir d'aquest moment, el llibre d'obra ressenya uns altres pagaments que estan més relacionats amb el parament i amb el mobiliari de l'església: des del retaule del Roser (17 lliures i 2 sous), fins a la porta de l'església i els bancs de la sagristia (15 lliures). L'any 1788 hi ha diversos pagaments: des de 144 lliures amb 13 sous i 3 diners destinats al guix per enlluir l'església, fins a 11 lliures i 9 sous destinats a la ferramenta de la porta. Es paguen 30 lliures més per l'altar del Roser i 282 per l'altar major. També hi ha un pagament de 24 lliures per «fer la vida» dels mestres. A més a més, aquest any es demana llicència per beneir l'església. L'any 1789, amb l'església ja beneïda, continuen els treballs de fuster, els abonaments per 23 quarteres de guix, 24 lliures i 10 sous «per fer la vida als mestres» des del 30 de novembre fins al 25 de febrer i, finalment, l'any 1795, es paguen 3 lliures per la llicència de beneir el cementiri.

De l'aspecte exterior de l'església de Vidrà en destaca el coronament semicircular amb alerons als extrems, «marca de la casa» de l'arquitectura dels Morató, per bé que no en tinguin pas tampoc l'exclusiva. La porta és senzilla, però presenta la intencionalitat decorativa d'imitar —en pla i de forma bastant matussera— un dels trets de l'arquitectura de Josep Morató i Soler: el frontó partit i centrat per una bola, motiu molt utilitzat pel tracista fra Josep de la Concepció al darrer terç del segle XVII i que Morató i Soler aplica tant a la portada de l'església de Sant Pere de Torelló com als coronaments de les façanes de les esglésies de la Pietat i d'Île-sur Tête. Estem parlant, de tota manera, d'exemples cronològicament molt reculats respecte a l'església de Vidrà, però, en el cas hipotètic que aquesta hagués estat projectada per Josep Morató i Codina, es confirmaria un cop més el fet que els *leitmotifs* creats per les generacions anteriors de la nissaga continuarien tenint vigència amb posterioritat.

Pel que fa a l'església de Sant Genís, d'Orís, l'origen de la seva construcció el trobem en la visita pastoral de l'any 1791, que el 29 de juliol rep el dictamen següent:

Como la iglesia y campanario se hallen en un estado bastante ruinoso y la iglesia de corta capacidad para el pueblo de esta parroquia, y estando informada de que muchas veces se ha tratado entre los parroquianos sobre el modo de hacerla nueva, les exhortamos a que procuren con la posible brevedad tomar una resolución y convenirse sobre la elección del terreno, modo y forma de la construcción, para que siguiendo después los trámites regulares y ordinarios puedan con presteza tener el consuelo de ver reedificado el templo del señor³⁸.

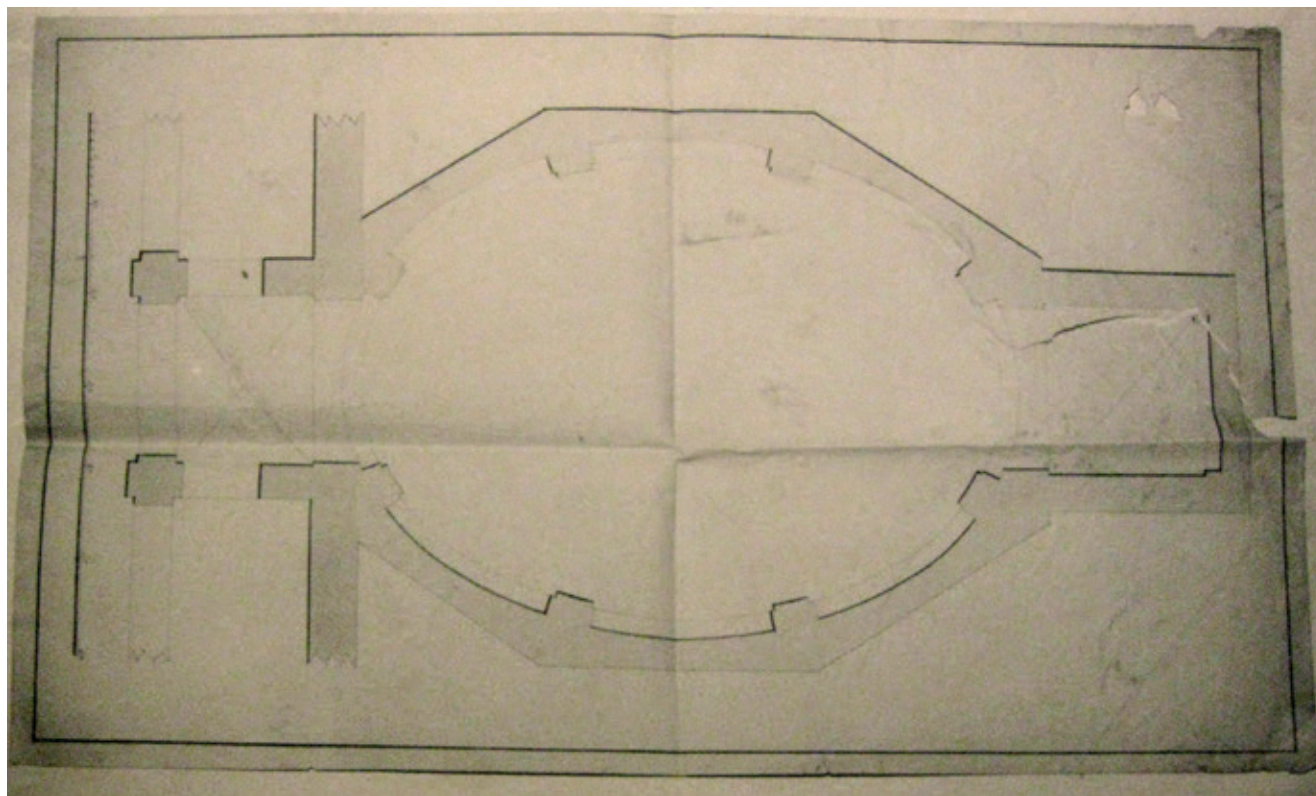

Figura 6.
Projecte conservat al Museu Episcopal de Vic. No està identificat, però l'atribuïm a Josep Morató per a l'església d'Olost (MEV).

L'església es començà el 19 de juliol de l'any següent, i quatre anys més tard, el 1796, les obres ja estaven força avançades. En aquest moment el batlle, els regidors i el síndic procurador del terme i de la parròquia d'Orís demanen al Reial Consell de Castella la facultat per exigir l'impost d'un trentè de les collites. El fiscal considera, però, que també hi havien de contribuir els delmadors.

Malgrat que no n'haguem pogut esbrinar l'autoria de forma directa, l'any 1805 trobem una relació de Josep Morató i Codina sobre les tasques que mancaven fer per concloure el temple³⁹. No sabem si hi actua com a visor o com a mestre executor de l'obra, però, en qualsevol cas, es tracta d'un temple que ho té tot per ser moratonià: la testera semicircular, exercitada en tantes esglésies —i amb nombroses variants, per bé que aquí només esmentarem els exemples de la rematada semicircular més «clàssica», des de la parroquial de Rupit fins a Sant Boi de Lluçanès, passant per Calella o Sant Bartomeu del Grau, per la qual cosa no és casual que també aquest hagi estat un dels arguments per atribuir a Josep Morató i Codina les esglésies de Perafita i Vidrà. Un altre aspecte que cal tenir-ne en compte, però, és la planta, que se'ns mostra longitudinal, en canvi amb tendència a la centralitat mitjançant la potència d'un presbiteri molt desenvolupat.

Un xoc de sensibilitats: el cas de la parroquial d'Olost

Segons el *Plan General y noticias del Obispado de Vique*, redactat en temps del bisbe Hartalejo, la vila d'Olost es trobava a tres hores de la ciutat de Vic i els seus camins eren perillosos, perquè estaven freqüentats per contrabandistes. S'hi compten 322 cases i uns 1.300 habitants. L'any 1782 es va decidir construir una nova església després de les continuades advertències episcopals del mal estat de l'anterior, reflectit en diferents visites pastorals on s'amenaçava fins i tot amb la supressió del culte si no s'hi posava remei.

L'encarregat de formar el projecte per a un nou temple i també de dur-ne a terme la construcció va ser el mestre d'obres local Mariano Claris⁴⁰, amb qui se signà un primer ajust per reformar l'església antiga —fonamentalment, fer-hi un nou creuer i un nou presbiteri— per la quantitat de 1.100 lliures, però poc després es va decidir que l'església havia de ser tota nova i se signà una contracta per la quantitat de 3.400 lliures. Segons es desprèn de la documentació, el projecte de Claris rebé en tot moment la conformitat del bisbe Artalejo i no hi hagué cap discòrdia respecte a aquesta qüestió.

Fou arran de la mort del bisbe, l'any 1783, que el rector d'Olost, Lleó Hervada, prengué

la iniciativa semblant dubtes sobre la conveniència i la solidesa del projecte de Claris, per la qual cosa s'avançà a demanar a Josep Morató un dictamen sobre el projecte i l'obra que s'havia començat. El constructor hi anà a realitzar l'informe juntament amb el també mestre d'obres vigatà Joan Callís. L'informe d'aquest no fou del tot positiu —en criticava la manca de solidesa i el fet que s'haurien d'enderrocar algunes cases per dur a terme l'església tal com l'havia projectada Claris: «declaram que las pilastras són primas y las del crusero flacas, y que continuant-la del modo que està comensada se haurian de espatllar tres casas»—, per la qual cosa el rector mateix resolgué que el propi Morató preparés un nou projecte que ell mateix justificà: «per evitar tots ests inconvenients y ser la obra més hermosa y útil per la parròquia, nos apar millor fer-la otxavada»⁴¹.

El cas és que Josep Morató proposà un projecte (figura 6) que es caracteritzà perquè es tractava d'una planta oval (probablement partint d'un octàgon, per la qual cosa ell la definí com a «otxavada»), i se'n va fer la lectura següent en l'informe posterior dels mestres d'obres barcelonins Marià Enrich i Joan Fàbregas:

El proyecto de Morató en lo que tiene mira a la figura de su plano oval en verdad es hermoso y agradable, y será su fábrica sólida y segura, pero saldría también diforme y desproporcionada en todos sus ornatos, pues según demuestran los mismos por su perfil, no hay cosa que esté arreglada a los preceptos de ninguna de las órdenes de arquitectura, las pilastras sin capiteles ni proporción alguna, y lo mismo en las cornisas y demás adornos; en la plaza del Pueblo de la ciudad de Roma se halla fabricado un templo de figura oval dedicado a Nuestra Señora del Monte Santo, su autor el arquitectu Rainaldi, pero muy bien proporcionada en todas sus partes, y sin apartarse un ápice de los preceptos y órdenes de arquitectura.

Davant les veus contràries al programa moratonià, que al·legaven que el projecte de Marià Claris havia estat aprovat pel propi bisbe, el rector replicava «que lo Il·lustríssim senyor Bisbe ja era mort i que no parlava, com si después de la mort no devian respectar-se las ordres dels superiors, y com si fos arbitrable al senyor Rector mudar las ordres dels Il·lustríssims senyors Bisbes, quan aquestos han mort [...]». Però, lluny d'acceptar el projecte de Morató sense dilació, el comú sol·licità el dictamen de dos mestres d'obres barcelonins, Josep Caselles i Josep Ribas, que van declarar

que l'obra que s'havia començat era ferma i menys costosa del que es volia fer creure, de manera que tampoc seria necessari enderrocar les cases que deia Morató.

Sense atendre els resultats d'aquest darrer dictamen, però, sembla que el rector i els seus afins, mancats del consentiment dels comissionats i de l'Ajuntament, van començar a enderrocar part de l'església antiga i del campanar, del qual van desmuntar el rellotge i les campanes: «llegando aun el atrevimiento del mosso o criado del cura a subir a la bóveda de la iglesia y con una caja de tambor seguir el compás de los martillos que destruían»⁴². I això malgrat que es presentaren els dos projectes a votació popular, de resultes de la qual el projecte de Marià Claris va obtenir 227 vots i el de Morató, només 34.

El malestar entre aquests dos bàndols era evident, de manera que fins i tot trobem exemples d'una certa violència exercida entre ells, tal com afirma el propi batlle:

[...] porqué segun la información que verbalmente tomé de los testigos presenciales, vi que Francisco Forés, boticario, en la iglesia no hablaba con Francisco Sala, pelaire, antes bien este insultó a aquel, y que le aguardó fuera la iglesia, y que haciéndose por los cabellos y por la oreja, iba a descargarle golpes en la cabeza con un canto, a no haberle detenido uno del partido del mismo Sala⁴³.

En aquesta direcció van les referències de la carta que envia el vicari general, en la qual esmenta que el desig de construir la nova església «se veu al present sufocat per la discòrdia, que ha lograt lo mal esperit sembrar per impedir la major honra y glòria de Déu», i hi afegeix: «prevalleix al present en tal grau la dita discòrdia, que passa ja a ser lo escàndol dels pobles vehins, y manté als dits feligresos en tal esperit de contradicció, que mira molt lluny la esperança de reedificar-se la església de eixa parroquia»⁴⁴.

Finalment, l'any 1785, el bisbe Veyan determina que siguin els pèrits barcelonins Marià Enrich i Joan Fàbregas els que acabin formant el projecte definitiu del temple. Així i tot, l'any 1802 encara consta que l'església està inacabada, aquest cop a causa dels habituals problemes amb els receptors dels delmes, que, com acostumava a passar, no volien contribuir a pagar les despeses de l'obra⁴⁵. Es tracta d'una església de dimensions notables, d'una sola nau, amb capelles laterals i una façana construïda a mitjan segle XIX per l'arquitecte barceloní Francesc Daniel Molina, seguint el corrent neopal·ladià, que es va fer notar a Catalunya durant la primera meitat del vuit-cents⁴⁶.

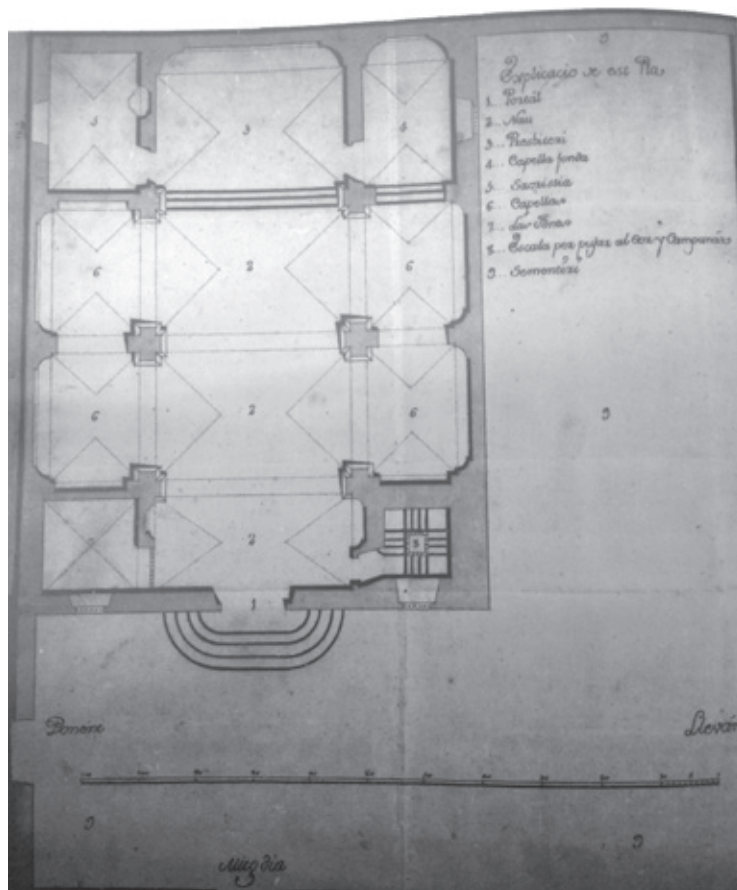

Figura 7.
Planta de l'església de Sant Bartomeu del Grau (AHN: Consejos. Legajos [2839]).

La incompatibilitat acadèmica: Sant Bartomeu del Grau

També segons la informació del *Plan General...*, Sant Bartomeu del Grau era una població amb 56 cases i poc més de 400 habitants. En aquells mateixos anys, la visita pastoral de 1779 posava de manifest que l'església de Sant Bartomeu es trobava en «mal y fatal estado, de suerte que toda ella amenaza ruína», a més d'haver esdevingut insuficient per a una població que havia augmentat notablement, de manera que, per tal d'assistir a missa, els feligresos havien d'ocupar el cementiri i tot. Així doncs, segons la documentació tramesa al Reial Consell de Castella l'any 1780, s'acordà construir un temple nou en un indret més avinent per a la feligresia.

L'expedient dirigit al Consell de Castella anava acompanyat de les súpliques habituals relacionades amb els problemes de finançament. En aquest cas, el delmador (tres parts de cinc) més important era el marquès de Palmerola, que rebia la quantitat de 360 lliures però que es negava a contribuir-hi, per bé que al capítol de Vic també se li assignava una part de les cinc

del delme (120 lliures) i l'obtentor del Benefici de la Seu de Vic en rebia la part restant (120 lliures més).

Segons els comptes de l'obra, la construcció del nou temple fou duta a terme pels mestres de cases Josep i Francesc Font i pel fuster d'Olost Josep Quintana, tot i que també hi apareix documentat en algun moment el fuster Jaume Masoveria. La intervenció de Josep Morató com a projectista es posa de manifest en el rebut següent, segons el qual, el dia 22 d'abril de 1780:

[...] se entregaren a Segimon Ferreres, pagès, present, Josep Vilaseca obrer de lo arxiu de la obra major sinquanta lliuras y estas per lo fi de pagar los plans y la planta de la iglesia nova a Josep Morató, mestre de casas de la ciutat de Vic. Item dia 26 d'abril de 1780 entreguí a Segimon Ferreres per pagar a Mariano mestre de casas de la parròquia de Olost per lo treball posà en fer la primera planta de la iglesia y casa de la rectoria 14 lliuras⁴⁷.

Quatre anys més tard, el cost de les obres devia fer-se molt feixuc, per la qual cosa l'any 1784 es va dirigir una queixa al Reial Consell de Castella per la urgència d'acabar el temple i la manca d'arbitris, ja que es disposava de 1.200 lliures però en mancaven 1.820 per poder-lo concloure. D'aquesta manera se sol·licità la facultat de poder aplicar l'impost d'un trentè de les collites per agilitar la conclusió de l'obra.

Però no va ser fins una carta datada el 24 d'octubre de 1786 que entrà en escena la Reial Acadèmia de San Fernando i un arquitecte acadèmic d'origen certerí, Ignasi Tomàs⁴⁸, al qual l'Acadèmia madrilenya encomanava la construcció de la parroquial de Sant Bartomeu del Grau, després d'haver desestimat el projecte elaborat per Josep Morató i Codina amb aquestes paraules: «no ha podido menos de condolerse la Junta de que en un tiempo en que las Academias y escuelas de B. A. Comunican sus luces por el reyno, se haya encargado el pensamiento para la referida iglesia a sugeto con los adornos superfluos, bárbaros y costosos de que carga la fachada, parecetira a arraigar la ignorancia y el mal gusto». Els membres de la Comissió van optar per Tomàs pel seu coneixement de l'art que es feia a Catalunya i també van proposar-li que, si ho creia convenient, es desplaçés fins a la població⁴⁹. De fet, la procedència geogràfica de Tomàs el convertia en la persona idònia per fer-se càrrec dels projectes que s'havien de dur a terme o de les edificacions que calia refer en diverses zones de la geografia catalana —en aquest sentit, juntament amb Simó Ferrer Burgués, era dels arquitectes més requerits. Precisament l'any 1788 l'acadèmia assignà a Ignasi

Tomàs la traça de la nova parroquial de Cabra del Camp, tot i que també es veia amb bons ulls lliurar l'empresa a Simó Ferrer⁵⁰.

Els plànols i els dibuixos enviats a Madrid ens mostren un tipus de planta d'una sola nau amb capelles laterals, però de perfil gairebé més quadrangular que no pas longitudinal, atès el fet que només hi ha tres trams de volta de canó amb llunetes, la qual cosa dona com a resultat un espai bastant curt (figura 7). El campanar de torre estava previst a un costat del presbiteri, mentre que l'espai de l'altre costat l'ocuparia la sagristia. A l'hora de materialitzar el projecte, però, el campanar es col·locà als peus del temple, al costat de la façana, que se'ns presenta coronada per una testera de perfil semicircular amb ondulacions a les vores, tot remarcant-ne el cos central, corresponent a l'amplada de la nau. L'amplada de les capelles laterals és definida per dos cossos descendents que tanquen el perfil de dues vessants en els extrems de la façana —al cantó dret, aquest espai és ocupat per la presència del campanar. Aquest sistema de coronament mixtil·lini, que combina les dues vessants amb un cos central de perfil semicircular o bé ondulant, es reproduceix, amb algunes variacions, en altres esglésies osonenques, com ara Santa Eulàlia de Puig Oriol, Santa Maria del Corcó, Alpens, etc., i fins i tot podríem comparar-la amb uns altres coronaments moratònians com el de l'església de l'Hospital de la Santa Creu, de Vic.

L'únic element amb una certa concessió a la profusió decorativa és la portada, que, en els dibuixos presentats a l'Acadèmia i al Reial Consell, ja presenta les habituals corbes i contracorbes en el coronament, així com la decoració vegetal i de rocalla, un model procedent de la portada estereotipada per Josep Morató i Sellés i que el seu fill s'encarregarà de mantenir, per bé que de manera un xic més austera.

Així doncs, podem concloure que la intervenció d'Ignasi Tomàs a Sant Bartomeu del Grau degué ser o bé molt superficial, o bé no es va pas seguir a efectes pràctics —en el supòsit que veritablement hagués proposat un autèntic canvi d'orientació del projecte, amb una proposta de caràcter més academicista—, atès que ja hem vist que l'aspecte actual del temple no dista pas gaire del que Josep Morató plasmà en els seus dibuixos. De fet, el mateix 1786 Josep Morató i el mestre d'obres Josep Font presenten un informe sobre el que faltava per concloure l'església, a partir de l'anàlisi dels plànols i dels dibuixos que s'havien enviat a l'Acadèmia. En aquest sentit, respecte al plànol assenyalat amb el número 1, que corresponia a la porta principal, advertien que, per concloure'l, faltava l'estàtua del sant, els vidres de l'òcul, les reixes

Figura 8.
Església de Sant Bartomeu del Grau (Osona).

i les portes, tant del portal com de les quatre finestres existents al frontis de l'església. Respecte a la número 2, corresponent a la nau, assenyalen que faltava «enladrillarla y enlucirla desde la cornisa de las capillas e impostas abajo». El tercer dels dibuixos corresponia al presbiteri, del que diuen que estava gairebé acabat i que només faltava enguixar-lo de la cornisa en avall i posar-hi les baranes corresponents. La relació segueix fins al número 9:

En quanto al número quarto falta todo el talle y arquitectura, insiguiendo su rumbo, y construir la puerta y ventana con su reja. Y en quanto al número quinto, que es la sacristía, falta enladrillar su pavimento, hacer el lavatorio, lucirla toda y construir su puerta y ventana con su reja. En quanto al número sexto de dicho plano que son las capillas, falta enlucirlas desde su cornisa abaxo. En quanto al número séptimo y octavo de dicho plano en donde se demuestran las fuentes baptismales y escalera para subir al coro y

campanario, falta para su conclusión enlucir las paredes y campanario de la parte interior. Y en quanto al número nono del mismo plano que demuestra el cementerio falta hacer unas grandes paredes que contendran veinticinco palmos de alto y quarenta y quatro canas de ocho palmos cada una de largo y seis palmos de grueso en toda ella, por ser el terreno montañoso e inclinado⁵¹.

Per tal de concloure l'església —que observem que ja estava força avançada—, els mestres Morató i Font calculaven que mancaven unes 700 lliures per adquirir materials de mestre de cases i 450 per a fusta i terns. De la mateixa manera, per als jornals de mestre d'obres faltarien unes 500 lliures i per als de fuster, 150. Finalment, calculaven que per a la feina de trencar la pedra necessària per acabar l'obra caldrien 50 lliures.

L'any 1798 encara trobem un pagament de 60 lliures realitzat a Josep Font el dia 2 de setembre a compte del preu fet de l'església. Uns altres operaris que apareixen als comptes són Francesc Tauler, terrisser de Sant Julià de Vilatorrada, i Jaume Pujol, teuler de Manlleu. I és que, malgrat que va ser beneïda l'any 1787, l'església no estava del tot conclosa ni condicionada, per la qual cosa, després de la Guerra del Francès, que n'havia paralitzat les obres, l'any 1819 es tornà a demanar al Consell de Castella que pressionés per obligar el marquès de Palmerola a contribuir-hi.

L'aspecte actual de l'església (figura 8) és marcat exteriorment per la pèrdua generalitzada de l'arrebossat de la façana, la qual cosa descobreix un aparell de reble només adornat per la portada de reminiscències rococós, que parteix d'una porta d'arc rebaixat i flanquejada per pilastres i un entaulament, rematat per una fornícula amb una imatge de Sant Bartomeu i decoració consistent en gerros flamejants. A part de la rosassa central, als laterals de la façana s'obren dues finestres per banda situades a dos nivells, la qual cosa permet endevinar ja des de fora l'existència de tribunes a l'interior. El campanar és de torre, de base quadrada i vuitavat en el cos principal, rematat en forma de terrat i amb una senzilla balustrada.

L'església està adossada a l'edifici de la rectoria, que és un habitatge de notables dimensions, on s'obren dos grans finestrals d'arc de mig punt que emulen la galeria de solana present en tants casals i masies de la ruralia osonenca. Només la galeria, les altres obertures i les cantoneres de l'edifici estan treballades amb pedra blanca ben escairada —hem de suposar que provenia de les mateixes pedreres de Sant Bartomeu, que tanta anomenada tenien en aquell temps—,

mentre que la resta de parament anava arrebossat, malgrat que avui no se'n servi gairebé la memòria. Per les característiques de l'edifici i l'homogeneïtat constructiva de tot el conjunt en relació amb el temple, gosem atribuir-ne l'autoria també a Josep Morató, almenys pel que fa al disseny, mentre que la construcció hauria pogut córrer igualment a càrrec dels Font. També hi ha la possibilitat, però, que fossin finalment els mateixos Font o uns altres mestres locals els qui haguessin traçat l'edifici. Tinguem present que un dels nostres objectius és insistir i demostrar que l'arquitectura «moratoniana» pot ser-ho independentment que els Morató (Josep Morató i Codina, en aquest cas) n'haguessin estat els autors de la traça o els constructors.

Arquitectura civil: masies, rectories i possessions foranes de la mitra vigatana

Del castell a la masia: habitatge rural i senyorial

Pel que fa a l'arquitectura civil de caràcter residencial, Josep Morató i Codina té en el seu catàleg realitzacions ben destacables a la ciutat de Vic, com ara la casa Parrella i la casa Rocafiguera⁵², però també fora ciutat la seva activitat constructiva serà prou abundant.

Així doncs, si fem cas dels documents, una de les primeres obres de Josep Morató i Codina documentades «en solitari» és la reforma duta a terme a finals de 1771 al castell d'Olost, comissionades per la baronessa de Claret⁵³. Es tractava fonamentalment d'arranjar un gran casal que incloïa encara una torre de defensa com a romannella de l'antic castell medieval. De fet, la transformació dels antics castells de caràcter defensiu i militar és un procés que s'iniciarà al segle XVI, quan ja es produirà un canvi que privilegiarà el component «residencial» i de «palau» respecte al desfasat component defensiu. Tot i això, però, en determinades zones rurals, els antics castells aniran prenent forma no pas de palaus elegants, sinó d'autèntics masos fortificats. A Olost, aquest és l'aspecte que acaba tenint el castell, les obres del qual, guiades per Josep Morató, se centraran en l'habitabilitat de la part residencial.

De la seva intervenció en masies i habitatges aïllats, val a dir que, tot i que són diversos els treballs que podem atribuir a membres de la família Morató, no tenim gaires notícies documentals que, en canvi, en certifiquin la intervenció. Una de les poques excepcions la trobem en un capbreu de la catedral de Vic, on consta que l'any 1816 el capbrever major paga la quantitat de 298 lliures a Josep Morató i Codina per les obres du-

Figura 9.
Masia de La Quintana, Oristà (Osona).

tes a terme al mas Gorumbaus, de la parròquia de Taradell⁵⁴. Actualment, doncs, el catàleg moratonià de masies documentades o fermament atribuïdes i repartit per tot el segle XVIII quedaria així: el Vilar de Sant Boi (construït durant el primer terç del segle XVIII) seria obra de Josep Morató i Soler, i Les Ferreres, de Sant Bartomeu del Grau (durant el segon terç del XVIII), de Josep Morató i Sellés. Finalment, a Josep Morató i Codina se li atribueix l'execució de La Quintana, d'Oristà (figura 9), que segueix en aquest cas el model clàssic de coberta a doble vessant, sense galeria adossada (que sí que trobem a Les Ferreres) i amb porta d'arc rebaixat que substitueix els més arcaics portals adovellats.

Finalment, però, no podem descartar, atesa l'afluència d'activitat constructiva que es donarà en moltes masies del territori a finals del segle XIX, que Josep Morató i Codina hi hagués intervingut, ja que, per exemple, desconeixem qui fou l'artífex d'un casalici com el Bac de Collsacabra. Així mateix, al Museu Episcopal de Vic es conserven nombroses traces, algunes de les quals corresponen a les obres fetes en masos. Una traça identificada és la del Massegur, a La Vall d'en Bas, i, si bé no hi apareix cap signatura, no podem descartar que l'activitat d'aquest últim Morató no s'hagués estès cap als grans masos de la Garrotxa⁵⁵.

Rectories i altres possessions de la mitra

Segons els manaments conciliaris de Trento, les rectories havien de ser a prop de l'església, tot i que Carlo Borromeo aconsella explícitament que no hi estiguin adossades paret per paret «como previno el Cánón del Concilio Cartaginés»⁵⁶, però el cert és que la majoria de rectories construïdes durant l'època moderna —si ens centrem exclusivament en el segle XVIII o inicis del XIX— estan adherides al temple i, quan no és així, o bé es troben molt pròximes o fins i tot pot donar-se el cas que hi estiguin unides mitjançant un pont elevat o un pas cobert (seria el cas de la magnífica rectoria setcentista de Les Preses, a la Garrotxa).

La documentació no és gaire exhaustiva a l'hora de parlar de les rectories, ja que tenien una funció subsidiària clara respecte a l'església parroquial. Tot i això, en una visita pastoral de l'any 1775 a Olost, es va retre compte del «quarto» o de les obres (habitació nova amb alcova, estudi i necessària) que havia encarregat el rector Lleó Hervada per fer més habitable la rectoria. També havia demanat que s'encaironés la cuina, que se'n reconstruís la xemeneia, que es refessin les parets de la cuina i del rebost i les altres parets de la casa «per dins y per fora». També havia sol·licitat que s'empedrés l'entrada de la rectoria

Figura 10.
Rectoria i campanar de Gaià (Bages).

i que se'n restauressin les portes. Així mateix, havia refet el tros de paret que tancava l'era de la rectoria i que havia caigut. Aquestes obres havien costat unes 600 lliures, segons havien informat al visitador, Dr. Andreu Estevanell, el mestre de cases Isidre Riba i el mestre fuster Josep Quintana, artífexs de les obres⁵⁷.

De les rectories osonenques (o bé dels edificis annexos als santuaris, com ara les hostatgeries), en destacaríem com a exemples la rectoria d'Orís o bé l'hostatgeria del santuari de Puig l'Agulla, a Vilalleons. Aquesta darrera presenta l'estructura típica de les masies cobertes a doble vessant, com les anteriorment esmentades de Les Ferreres, de Sant Bartomeu del Grau, o bé La Quintana, d'Oristà, amb planta baixa i dos nivells, al primer del qual s'obren tres balcons i al segon, tres finestres.

En desconeixem l'autoria, tot i que, tant des del punt de vista tipològic com cronològic, siguin molt properes a l'univers moratonià. Sí que tenim, en canvi, dos exemples més que nosaltres gosem atribuir directament a Josep Morató i Codina. La primera seria la rectoria de Sant Bartomeu del Grau, adossada al temple i en la qual s'obren, a un extrem, grans finestrals oberts amb arc rebaixat, a manera de les galeries construïdes en tantes grans masies osonenques.

El segon exemple i el més espectacular seria el de la rectoria de Gaià (figura 10), on sí que es documenta la intervenció de Josep Morató i Codina en el cas del campanar, l'any 1779. Tot i això, i per bé que l'edifici de la rectoria és posterior (un segell resa la data de 1794), podem suposar que, trobant-se en un dels moments més efervesents de la seva activitat, Josep Morató fos reclamat novament per tal de construir l'edifici, que presenta una coberta a doble vessant, planta baixa i dos nivells, el segon amb galeria de solana al frontis, per damunt de la qual encara s'obren diversos òculs el·líptics (pensem que van ser oberts en una reforma moderna). La porta d'accés, amb emmarcament motllurat, és d'arc rebaixat, segons l'estructura típica present en tantes cases vigatanes, com ara la casa Parrella o la Rocafiguera. La porta té una finestra a cada banda, mentre que el primer pis està centrat per tres balcons, al central hi ha un emmarcament motllurat i un segell central amb la data. Les cantoneres de l'edifici presenten un perfil arrodonit, treballat amb pedra ben escairada, mentre que als tres nivells de la façana lateral s'obren finestres de forma més irregular. Però potser la característica més remarcable d'aquest edifici són els seus esgrafiats amb motius geomètrics i medallons amb garlandes vegetals que

cobreixen la superfície de les dues façanes, la qual cosa el relaciona amb exemples més monumentals com ara la masia Masferrer, de Sant Sadurní d'Oso smort, o la Casa Parrella, de Vic.

Finalment, volem ressenyar en aquest apartat les obres en un tipus d'arquitectura que no és estrictament religiosa, però que era propietat de la mitra de Vic. D'aquesta manera, quan Francisco Veyan i Mola esdevingué bisbe de Vic, l'any 1784, encarregà a qui era formalment el mestre d'obres del bisbat, Josep Morató, un inventari i una estimació de les obres que calia realitzar a les possessions de la mitra, per la qual cosa, a part del reconeixement que es fa al palau episcopal, trobem la mateixa relació d'obres i de costos tant respecte a l'ofici de mestre de cases com al de fuster —en aquest punt, ja hem vist que l'encarregat n'era Josep Quadras— en els casos del molí i de la casa que la mitra tenia a Sallent, del castell d'Artés i de les cases que aquesta també posseïa a Caldes de Montbui, on el bisbe tenia habitatge des de 1323⁵⁸.

Amb referència a la casa i al molí de Sallent, Josep Morató dictaminà que les següents eren les obres que s'hi havien de dur a terme i amb aquests costos: primerament, se n'havien de compondre i arranjar les teulades, de les quals s'havien de mudar nou o deu bigues, i es necessitarien 700 teules a 13 lliures el miler. S'havia de construir un envà i uns altres arranjaments al primer pis, amb un import de 2 lliures. També s'havia de compondre un arc i dos pisos de fusta i uns altres arranjaments al pis de les moles, per la qual cosa caldrien sis quarteres de calç. S'indica que faltaven dues moles que s'havien de col·locar al seu lloc, amb un cost de 100 lliures, i s'havien de reparar les parets forànies, així com compondre dos rastells i diversos fragments del mur de vora de la sèquia, a més d'un altre tros de mur del desguàs o canal que dona al riu. Finalment, calia fer dotze forats de falca a la represa. El total de les obres corresponents a l'ofici de mestre de cases tindria el cost de 295 lliures.

En el cas de les cases del castell d'Artés, l'estimació de Josep Morató era la següent: se n'havien de recompondre les teulades i canviar-ne vint-i-tres bigues; també calia compondre'n les parets dels graners, els terres de guix del segon pis i l'escala, així com les teulades del paller i també la del celler. També s'hi havien d'afegir vuit bigues, reconstruir-ne les tàpies dolentes i arreglar-ne les parets. Així mateix, consta que se n'havia d'arreglar la teulada de sobre la tina, posar el llindar a la porta, ensorrar un tros de paret que toca al terrat i tancar un portal. També era necessari refer-ne el terrat, que estava enrunat per la banda del pati, així com reconstruir totes les parets que donaven al pati i recompondre la

teulada que feia cap a les estances de la rectoria, a la qual s'havien d'afegir sis bigues. Finalment, calia reconstruir-ne un sostre ensorrat i un altre que amenaçava ruïna de les estances que donaven a la rectoria, arreglar-ne un altre i també fer alguns arranjaments als murs principals, a més de repassar totes les teulades i compondre-les.

I per les obres que s'havien de dur a terme a les cases que la mitra de Vic tenia a la vila de Caldes de Montbui, Morató feia la relació de les bigues que s'havien de reparar o canviar. A més a més, era necessari tornar a edificar el porxo de damunt del passadís que duia a la sala, que també s'havia de compondre i calia arreglar-ne les parets. Finalment, era necessari fer tasques com ara paredar un armari i arranjar-ne els enrajolats.

D'altra banda, entre 1786 i 1788, Josep Morató també va idear un projecte no pas relacionat amb la mitra vigatana, sinó amb el monestir de Roses, que volia construir unes cases a Amer (i que als documents formen la «camareria de Amer») per a la residència dels monjos. El projecte de Morató va ser aprovat però l'execució de les obres va ser lenta, ja que entre 1789 i 1792 encara no estaven acabades⁵⁹.

Obres hidràuliques: mestre de ponts i molins

De la versatilitat de Josep Morató i Codina en dona fe la varietat dels treballs on el trobem documentat, dins dels quals veiem un apartat ben insòlit que l'ocuparien els que podríem denominar «obres de caràcter hidràulic» i que es tractaria de la reparació de ponts i mines o aqüeductes, d'una banda, i la construcció i reparació de molins fariners, d'altra.

Pel que fa a la primera vessant, l'any 1802 examina si és necessària la reparació de la mina d'aigua d'abastiment públic de Sant Feliu de Torelló i, després de la resolució afirmativa, considera que la reparació podria fer-se per unes 400 lliures aproximadament⁶⁰. D'altra banda, trobem un dictamen seu del 13 de febrer de 1804 sobre el que caldria fer per reparar el pont sobre el Ter a la població de Roda i que curiosament s'estén entre dues esglésies vinculades d'una manera o altra a la seva arquitectura: l'església parroquial de Sant Pere, de façana evocadora dels perfils moratonians, i la capella de la Mare de Déu del Sòl del Pont, atribuïda a la seva mà. Morató considera que:

[...] per sa reparació se havia de fer dos contra archs sobre els dos archs del mig, per haver fet aquells moviment y en part se han abaixat de son punt; compondrer las «esci-

nas” dels archs, recompondrer la pilastra del segon arch de la part de tremuntana y fer diferents fornillos, sospedrats y rebatuts y compondre los borells y empedrat de sobre dit pont.

Tot plegat calculava que importaria la quantitat de 1.500 lliures.

D'altra banda, sense data però que imaginem que és d'una cronologia propera, tenim un document amb una mena de graella on apareix la relació de diversos ponts de la ciutat de Vic o dels seus voltants i on s'especifica el nombre d'arcs que té cadascun i les reparacions que necessiten. D'aquesta manera, s'esmenta l'anomenat «pont del Llop», construït al torrent del Prat, que era d'un sol arc i que, per arranjar-lo, s'havien de «fer los vorells, alguns sospedrats y rebatuts». El segon pont relacionat és el del Bruguer, damunt del riu Gurri i de cinc arcades. Les reparacions havien de ser si fa no fa les mateixes que a l'anterior, a més de compondre'n l'empedrat de sobre. El tercer és el pont del Gurri, sobre el riu del mateix nom i que tenia cinc arcades, i on també s'havien de fer alguns arranjaments de poca importància. El quart és el de Sant Jaume, que estava situat damunt del torrent del mateix nom i que era un pont petit, d'un arc, on s'havia de construir un contraarc, compondre els vorells i fer sospedrats i rebatuts. També al torrent de Sant Jaume s'esmenta el pont Padrís, d'un arc i del qual s'havia d'arreglar l'empedrat del damunt. El sisè pont és el del Remei, construït damunt del riu Mèder, de set arcades i en el qual s'havia de «fornillar una pilastra», més fer algun repàs al parament. Finalment, el darrer és el pont del carrer de Sant Francesc, de cinc arcades. En aquest cas, s'havien de compondre els arcs, «fornillar» les pilastres, sospedrar i rebatre. En aquest mateix document s'especifica que pels ponts del Bruguer, del Gurri, del Remei i del carrer de Sant Francesc no podien passar-hi carros, atès que les arcades eren molt primes. Com que seria important que els carros hi poguessin circular, s'haurien de doblar les arcades per sobre i, en conseqüència, aixecar-ne els vorells i tornar-los a empedrar.

La segona vessant de la relació de Josep Morató i Codina amb l'arquitectura hidràulica és la seva faceta com a constructor en el cas de molins i elements subsidiaris, com ara les basses o les rescloses. De fet, l'edificació de molins fariners constituïa una altra manera d'aprofitar l'aigua. Molts encara continuaven en mans baronials, però n'hi havia alguns que, en canvi, eren comunals, uns altres de l'Església i força més eren propietat de membres de les classes benestants. Així, quan els documents ens par-

len de la construcció de molins fariners o de molins d'oli, moltes vegades —excepte en el cas d'alguns pagesos que en tenien de propis al seu mas— hi trobem al darrere un promotor important dins l'escala social.

L'any 1772 Bonaventura Simon, botiguer de Vic, era propietari del molí d'Arisa, abans dit «molí d'en Massana», situat a la parròquia de Sant Pere de Roda (Roda de Ter). L'any 1776 Josep Morató va fer obres als molins del Mas Fàbregas, de Santa Maria de Vilalleons, per encàrrec dels arrendataris de dits molins, que eren Domingo Fuster, traginer, i Joan Dorca, impressor. Tots dos de Vic⁶¹. Els molins en qüestió eren propietat de la causa pia de Josep Abadal, candeler de cera de Vic, administrada per Anton Abadal, hereu del Mas Abadal d'Avinyó. L'obra nova estava assenyalada a la planta amb color groc, mentre que l'obra vella es veia marcada amb color vermell.

L'any 1777 l'obra fou visurada pels mestres de cases Jacint Sala i Jaume Dam «y han encontrat que dita obra és en tot igual y conforme a lo pactat ab lo calendat acte y a la planta que per ella se havia format»⁶². D'altra banda, l'any 1780 tornem a trobar una altra visura de les mateixes obres, aquest cop per part de Jaume Dam (com a mestre d'obres) i de Josep Quadras (com a fuster) —de part dels arrendataris dels molins, Domingo Fuster i Joan Dorca—, com també de Jacint Sala (mestre d'obres) i Feliu Pla (fuster) —de part de Josep Morató, l'empresari de l'obra—. La visura fou igualment satisfactòria, si bé l'objectiu que perseguia era reconèixer també les millores que Josep Morató havia afegit a l'obra respecte al que s'havia convingut a la contracta i que importaven un total de 15 lliures que se li haurien de pagar⁶³. El mateix any trobem un document en el qual Jaume Dam i Josep Quadras signen un rebut per la quantitat percebuda per fer la visura i on també s'especifica que Jaume Dam havia estat l'artífex de la planta de les obres que s'havien de realitzar als molins del mas Fàbregas i que havia contractat Morató⁶⁴.

A finals de segle també trobem Josep Morató i Josep Sala com a visors de l'obra del molí de Sant Martí, de part de Maria de Saleta i Butinyà, mentre el mestre d'obres Joan Fàbregues i el pareire Francesc Palau actuaven com a visors de part del Marquès de Palmerola⁶⁵.

Darreres intervencions: un canvi de paradigma?

Serà cap a finals de segle, l'any 1786⁶⁶, que començarem a trobar Josep Morató qualificat com a «geòmetra», i l'any 1788 apareix per primer cop citat com a «agrimensor»⁶⁷. Aquesta altra

faceta de la seva activitat es veurà encara incrementada ben entrat el segle XIX. L'any 1807 fa d'agrimensor a Torelló, en un prat i en una arbreda de Josep Espona, sobre les rases obertes en el prat esmentat per tal d'afavorir el curs dels rius Ter i Ges⁶⁸. Així mateix, l'any 1813 apareix com a expert nomenat per Anton de Bojons i Sala i Josep Bonvehí, fabricant de mitges «a efecte de declarar y relacionar la tinguda o sembradura» de dues peces de terra establertes per Bojons a Bonvehí i relacionar-ne també les afrontacions. Així, segons l'informe de Josep Morató:

Que la que és situada cerca lo Puig de Puiggarrafoner és de sembradura sis quarteras, un quartà, un mesuró y mig de terra canada a rahó de dotse centas canas quadradas per quartera. Y afronta a llevant ab terras de Abadal, a migdia part ab terras de Puiggarrafoner mediant un camí travesser y part ab terras de Santa Clara Vella; a ponent part ab ditas terras de Santa Clara Vella, part ab lo camí real que va de la ciutat de Vich al lloch de Roda y part ab terras de Casa Vila; y a tramuntana part ab ditas terras de Casa Vila y part ab terras de Baranera. Y la que és situada en lo sot dit dels Pradals és de sembradura dos quarteras, dos quartans, un mesuró y un quart de mesuró, també terra canada a rahó de dotsecentas canas quadradas per quartera. Y afronta a llevant part ab terras de Estañol botiguer y part ab terras de Benet Boxeda, argenter de Vich; a migdia ab terras de Vilamala, a ponent part ab terras de Taraval y part ab terras de las monjas de Santa Theresa mediant camí; y a tramuntana ab terras de Pla Ferrer⁶⁹.

D'aquests amidaments i afrontacions se'n concloïa el preu del censal, que s'havia de pagar a raó de 10 lliures per cada quartera, de manera que la peça de terra situada vora el Puiggarrafoner —partida de la qual no n'hem trobat referència, però que així apareix a la documentació— tindria un cens anual de 61 lliures, 9 sous i 2 diners, mentre que per a la situada a l'anomenat Sot dels Pradals el cens anual seria de 83 lliures, 12 sous i 11 diners.

D'altra banda, l'any 1817 el tornem a trobar per encàrrec de la vídua de Bojons, M. Teresa de Bojons i Casteràs, i de Joan Sayós, bracer de la parròquia de Sant Andreu de Gurb, a efectes també de declarar la tinguda i sembradura de la peça de terra de davant la casa i Mas Bruguer Vell de la parròquia de Vic, així com les seves afrontacions. De l'informe de Morató en resultà que hi havia deu quarteres de terra canada, a raó de 1.200 canes la quartera:

[...] y que per fer ditas deu quarteras de terra tingué que quedar atermenada dita pessa y afrontar per la part de llevant part ab la hera del dit Mas Bruguer, y en la major part ab lo camí públich que va de la ciutat de Vic y pont del Bruguer a la dita casa del Mas Bruguer Vell; a migdia ab lo camí real que va de dita ciutat de Vich al Pont de'n Bruguer; a ponent ab un gran rech que discorre del Mas Tusell de la mateixa parròquia de Vich, y a tramuntana part ab la pessa de terra que vuy posseeix lo doctor Don Joseph Mas y Oñós, advocat de la present ciutat, y part ab la dita hera del Bruguer Vell⁷⁰.

L'any 1821 Josep Morató també apareix com a geòmetra i testimoni de nomenament d'experts per qüestió dels límits d'uns terrenys⁷¹.

Un document sense datar ens el situa també com a expert escollit per a Jeroni Feu, paraire de Sant Feliu de Torelló, per tal de judicar una palanca construïda per aquest en la seva propietat, després que una torrentada en fes desaparèixer el camí de pas⁷². També sense data trobem un document redactat en primera persona, que ens indica que Josep Morató es conferí en una peça de terra anomenada «Vinyassa del Pont Cremat», propietat de Joan Quadras, pagès de la vila d'Arbúcies, per canar-la tota i plantar-hi les fites (o «termes», tal com apareix al document):

He plantada una terma arrimada en lo pont Cramat que fa dos caras, la una que denota la afrontació de orient, seguint lo torrent de Ridors fins a la riera de Arbúcies y la altra que denota la afrontació de migdia seguint lo curs del camí Real que va de Arbúcies a Barcelona; immediatament de la terma sobradita ne he fixada altra en la vora de dit camí Real, també de dos caras, per a denotar una girada que fa allí lo camí; inseguida de la dita ne he plantada altra y después més amunt altra per a denotar las voltas y curs de dit camí Real, y después ne he plantada altra de dos caras ahon termina la afrontació de mitg dia y curs del camí Real, y la una mira a dit camí Real y afrontació de mitg dia y la altra a la afrontació de ponent y divisió de la dita pessa ab las terras de dit Quadras y ne he fet plantada altra en la afrontació de ponent, dalt lo marge immediat a la dita Riera de Arbúcies per a demarcar la afrontació de ponent fins a la vora de dita Riera⁷³.

Però, tornant a la seva faceta d'arquitecte, val a dir que l'any 1805 el trobem fent unes obres de reconeixement a l'avui desaparegut convent de Santa Clara de Vic⁷⁴. Així mateix, el 26 de setembre de 1808, Josep Morató feia

l'informe següent sobre les obres que s'havien de dur a terme a l'església parroquial de Camprodon: recompondre'n el terra, les teulades, les cornises i algunes porcions dels murs, així com la barana del presbiteri i la pica d'aigua beneïda, rebaixar el terreny exterior de l'església de la part de mestral i fer-hi una rasa per tal d'eixugar la humitat d'aquella part. El preu de totes les obres seria de 3.000 lliures⁷⁵. Tot plegat responia a la necessitat que el temple tenia de ser reparat des de la Guerra Gran (1793-94), quan la vila fou incendiada i aquell, destruït gairebé completament. La reconstrucció fou lenta, ja que, per exemple, els monjos benedictins de Sant Pere, «veïns» i delmadors, es negaven a contribuir econòmicament a pagar l'obra, de manera que l'any 1816 encara seguien els plets respecte a aquesta qüestió⁷⁶.

D'altra banda, també conseqüència de la guerra —la del Francès, en aquest cas— és la intervenció com a projectista de Josep Morató al convent franciscà de Sant Tomàs de Riudeperes. Així doncs, tal com explica el propi Francesc Montblanch, pare guardià del convent:

[...] se empezaron las obras por el señor maestro albañil y arquitecto Jaime Dam, derribando toda la parte que mira a medio día y fabricando lo que está ahora existente en la forma y modo que había tirado el plan, variando algun accidente el señor arquitecto Morató, levantando la obra desde los fundamentos hasta el tejado, desde el corredor que está a la parte de levante hasta la parte del Colegio que mira a poniente y tramontana, esto es once celdas inclusa la guardiánal, los tres corredores, escaleras, inclusa la de la sagristía, los bajos, cocina, el reposte que está delante al celda guardiánal, todas las vidrieras de la celda guardiánal, refectorio, cocina, escaleras, sacristía y corredor de la parte de levante, una mesa y las tres tarimas del refectorio, bancos y puertas del de profundis y quanto se expresa en el libro de recibo y gasto. En la nova el corral y puertas, en la novísima el horno, pastador y graneros, todo lo que quedó concludo a 8 de diciembre del mismo año⁷⁷.

Les obres importaren la quantitat de 3.291 lliures i se n'havien recollit almoines per un total de 2.791. En aquest cas, a part de mirar de donar una patina més classicista a l'església d'origen medieval, la part més destacable de l'empremta moratoniana a Sant Tomàs de Riudeperes és el cos perpendicular afegit al volum principal de l'edifici i que està caracteritzat pels diferents nivells d'arcades que formen sengles galeries semblants a les existents en moltes

masies de les darreres dècades del set-cents. D'aquesta manera, podem pensar que, amb més d'un segle de diferència, les galeries del santuari del Miracle sembla que es plasmin novament en un edifici religiós, si bé en aquest cas sigui en la part residencial.

Finalment, la darrera obra sobre la qual podem parlar d'intervenció directa de Josep Morató i Codina té lloc tot just un any abans de la seva mort. Es tracta, a més, d'un projecte que no ha gaudit precisament d'una bona fortuna crítica, ja que se l'acusa d'haver mutilat les cinc naus romàniques del monestir de Ripoll, que havien estat notablement malmeses pels atacs francesos, amb la qual cosa l'església es convertí en un espai de tres naus que fou igualment malmès amb la Desamortització, fins que el projecte d'Elies Rogent pretendria retornar-lo, ja a la segona meitat del segle XIX, a «l'essència» romànica inicial mitjançant un nou projecte, que poc tenia a veure amb l'original.

Reproduïm, doncs —i també a manera d'homenatge a qui fou el gran «compilador» de les obres dels Morató—, les paraules del Dr. Junyent a propòsit de Josep Morató i Codina i el monestir de Ripoll:

L'última mutilació del respectable monument es verificà entre els anys 1825-30, quan la basílica passà a ésser una víctima mortal de les teories neoclàssiques. Després dels atzars polítics que foragitaren per primera vegada els monjos de llur monestir tan aviat com la comunitat pogué recuperar-lo, es trobà enfrontada amb el greu problema que la basílica amenaçava ruïna i li era indispensable una seriosa reparació. L'abat Francesc de Portella l'encarregà a l'arquitecte vigatà Josep Morató, el qual, sense cap escrúpol, reduí únicament a tres les antigues cinc naus que formaven el pla del temple, mitjançant la supressió de les dues fileres alternes de pilastres i columnes que dividien les naus col·laterals entre elles i amb la finalitat d'obtenir una sola nau per banda flanquejada de capelles. L'interior fou arrebossat amb aplicacions de guix, segons els motllos neoclàssics i es sacrificaren els retaules antics per acomodar els nous a l'aspecte adquirit per l'església; s'hi col·locaren imatges i pintures de poc valor i l'abat féu solemnement la dedicació del temple per penúltima vegada⁷⁸.

Cal assenyalar, però, que en aquesta obra ben poca cosa va poder-hi fer el nostre protagonista. Tenia ja setanta-set anys i estava malament de salut. De fet, el contracte especifica que, en realitat, tant ell com el fuster Josep

Duran actuarien de «supervisors» a distància i que serien uns altres mestres de cases els que treballarien a peu d'obra. És interessant, però, la correspondència existent entre Vic i Ripoll amb referència a la qualitat i al preu dels materials sobre les obres que s'hi havien de dur a terme. Es demana a Duran i Vives que també escriguin «quatre ratlles» per començar les obres a la casa, a la zona de residència monàstica, hem de suposar, on s'havia d'instal·lar, entre altres peces, un molí de xocolata.

Josep Morató moriria el setembre de 1826 i va ser enterrat el dia 22 d'aquest mes, amb una missa amb vint preveres a la catedral. L'últim Morató havia mort deixant enrere una empremta d'un segle i mig de tradició constructiva. L'any

1821 es construïa la capella del Santíssim Sacrament a la parroquial de Manlleu⁷⁹ i el 1833 Jaume Dam continuà l'obra de l'església de Tona, que havia estat aturada des de 1814. Aquests edificis tindran encara evocacions moratonianes abans de fer el pas definitiu als historicismes del segle XIX. Amb Josep Morató i Codina s'acabava una nissaga de mestres d'obres —en paral·lel a la branca d'escultors, que també s'extingirà a començaments del segle XIX—, però també una manera de construir i d'entendre l'arquitectura. No obstant això, el llegat dels Morató serà sovint reinterpretat des de la contemporaneïtat en la figura d'arquitectes com ara Josep M. Pericas, que restaurarà nombrosos temples moratonians després de la Guerra Civil.

1. Voldria aprofitar aquesta primera nota a peu de pàgina per agrair la tasca dels responsables dels diferents arxius que he visitat per dur a terme aquesta recerca. Desitjaria esmentar-ne especialment els arxius vigatans: l'Arxiu Comarcal d'Osona, l'Arxiu Municipal de Vic i, sobretot, l'Arxiu Episcopal de Vic. El gruix principal del que hi ha escrit en aquestes pàgines ho dec a les hores que —per bé que sovint de manera esporàdica al llarg d'alguns anys— he passat entre els seus murs, acompanyada de la discreció i la saviesa de Mn. Miquel dels Sants Gros i, durant els primers temps, de la inoblidable Ignàsia Font. Però ha estat gràcies a l'eficàcia i a la generositat de Rafael Ginebra que he pogut anar teixint, via la riquesa inesgotable dels fons de l'arxiu, aquesta semblança del darrer membre de la nissaga dels Morató.

2. Pel que fa a Osona, tenim algunes guies publicades durant el segle XIX, que són purament descriptives i que enllacen amb l'*Itinerario histórico de las parroquias del Obispado de Vic*, d'Eduard Junyent (1945-52), i amb les publicacions d'Antoni Pladevall (1981-1987). La informació que obtenim de les guies és concisa, però eficaç quant a la situació geogràfica, cronològica i fins i tot fa referència a l'atribució de determinats edificis. A part de les obres de caràcter més general que hem esmentat més amunt, no hem d'oblidar diversos articles apareguts en revistes de caràcter local, com ara el *Butlletí del Centre Excursionista de Vich*, la *Revista Taradell* o les publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs (revista *Ausa*). Finalment, cal tornar a destacar el nom d'Eduard Junyent, que, amb la seva publicació de *La ciutat de Vic i la seva història* (1951 la primera edició i 1980 la segona), reunint la informació de les monografies publicades i basant-se en el seu treball d'arxiu, torna a documentar i datar les construccions dels Morató. Així doncs, malgrat l'amplitud cronològica de la bibliografia (1821-1988), no es pot dir que s'hagin produït gaires avenços en l'estudi, ja que, a partir de la dècada de 1950, malgrat algunes excepcions, té lloc, tal com afirmaven Erra i Mirambell (1988) —en un primer catàleg i en una selecció bibliogràfica de l'obra dels Morató— «un estancament progressiu i una repetició excessiva de la informació que provoca el desconcert i l'actual vaguetat existent quant a l'activitat arquitectònica de la família Morató». Finalment i amb posterioritat al seu estudi, l'esmentada tesina d'Elisenda Martí Feliu —que també va presentar una

nova revisió de la genealogia de la família— representa fins ara el treball més complet sobre els mestres d'obres d'aquesta nissaga, i especialment sobre la figura de Josep Morató i Sellés.

3. La influència dels models proposats pels Morató encara és ben present a començaments del segle XIX, a l'església parroquial de Tona (1802), o fins i tot en ple segle XX, en la reconstrucció d'esglésies que es duu a terme després de la Guerra Civil, amb les obres de l'església de Manlleu, reconstruïda per l'arquitecte Josep M. Pericas, que mostrarà en les seves obres un gran respecte i admiració pel llegat moratonià.

4. És el camí que simbòlicament recorren alguns bisbes de les diòcesis catalanes quan s'arriba al darrer terç del segle i que a Vic estaria materialitzat pel pas del bisbe Manuel de Hartalejo al bisbe Veyan i Mola, mentre que en altres diòcesis catalanes, com ara la de Solsona —el bisbat més moratonià després del vigatà—, aquest canvi es produeix amb el relleu del bisbe Josep de Mezquia (gran valedor de l'escultura de Carles Morató i Brugaroles) pel bisbe Rafael Lasala. La sòlida formació d'aquest bisbe valencià, que havia estat acadèmic d'arquitectura de Santa Bàrbara —embrió del que després seria la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles—, mostrarà ja una preferència per un tipus d'art i d'arquitectura de línies marcadament més classicistes, sense que per això puguem parlar de neoclassicisme.

5. Un dels escassos exemples d'aquest artífex complet, arquitecte i escultor a la vegada, és el vigatà Pere Costa (1693-1761), qui, a més, gaudí de la consideració d'artista independent i que treballà indistintament com a escultor i com a tracista d'arquitectura —des de la façana de l'església del convent barceloní de Sant Agustí Nou fins a un projecte no ratificat però atribuït per Frederic Vilà a *La Catedral de Lleida* (Pagès Editors, 1991, p. 44 i 45)— per a la catedral nova de Lleida. Així mateix, també pensem que hauria estat l'artífex del projecte per a l'església de Sant Boi de Llobregat, un dels grans temples barrocs de les proximitats de Barcelona i ben poc estudiat fins ara.

6. M. GARGANTÉ (2014), «L'activitat constructiva a Vic i comarca durant el segle XVIII: Els Morató com a paradigma», *Ausa*, 26 (174).

7. Les abreviatures utilitzades fan referència gairebé sempre als arxius

visitats i a les seves sèries. Són les següents: AEV (Arxiu Episcopal de Vic) i dins d'aquest hi trobarem FN (Fons Notarial) i CF (Cúria Fumada); ACP (Arxiu Comarcal de Puigcerdà); AHN (Archivo Histórico Nacional); AOSF (Arxiu de l'Orde de Sant Francesc), i RA-BASF (Reial Acadèmia de Belles Arts de San Fernando).

8. E. MARTÍ (2006), *L'arquitectura vigatana al segle XVIII. El mestre de cases Josep Morató Sellés (1712-1768): Biografia i catàleg d'obra*, Universitat de Girona, p. 89.

9. A. ERRA i M. MIRAMBELL (1988), «Genealogia dels Morató i inventari arquitectònic», *Ausa*, XIII (121).

10. Així doncs, si el primer Josep Morató construeix obres notables com ara el convent de Santa Teresa de Vic i l'església del Miracle de Riner, serà el seu nebot, Josep Morató i Pujol, qui continuarà l'ofici de construcció. Precisament fills de Josep Morató i Pujol, els «Morató i Soler», Josep (mestre d'obres) i Jacint (escultor) formarien probablement el «tandem» més destacat de la nissaga en termes globals. L'obra de Josep arriba fins a França, on construirà l'església de Sant Esteve a Île-sur-Tête i també dona l'impuls definitiu a l'església de la Pietat. D'altra banda, Jacint serà l'artífex de grans retaules com ara el d'Igualada, associat en aquest cas amb Josep Sunyer. Una altra obra seva, segurament de les més importants, hauria estat la decoració escultòrica de la capella del claustre de Solsona, prematurament desapareguda durant la Guerra del Francès. Als Morató i Soler hem d'afegir-hi el fill i el net de Josep, els també Joseps mestres de cases: Morató i Sellés, d'una banda, i Morató i Codina, de l'altra, més el fill escultor de Jacint Morató i Soler, Carles Morató i Brugaroles, un dels representants més destacats de la crepuscular escultura barroca catalana. Malgrat que aquest últim realitzava obres importants en el context vigatà —com l'afortunadament conservat monument de Setmana Santa del convent de Santa Teresa o la desapareguda decoració escultòrica del cambril dels Sants Màrtirs a la Pietat—, la realització d'una obra de l'envergadura del retaule major del santuari del Miracle, a Riner, i el temps esmerçat en el treball a la capella de la Mare de Déu del Claustre, a la catedral de Solsona, faran que aquesta esdevingui definitivament el seu lloc de residència, on morirà l'any 1788. A Solsona ja haurà crescut el seu fill, també de nom Carles Morató, sobre el qual

consta que l'any 1792 es ven la casa de Vic que li pervingué del seu oncle, Francesc Morató i Brugaroles, arquitecte, i la casa pairal situada al carrer de Cardona (A. ERRA i M. MIRABELL [1988], «Genealogia dels Morató...», op. cit., i E. MARTÍ [2006], *L'arquitectura vigatana...*, op. cit.). Aquestes dades biogràfiques i professionals estan extretes indistintament d'aquestes dues publicacions esmentades.

11. També trobem uns altres membres de la família coetanis a Josep Morató i Codina documentats en un moment posterior a la mort del seu pare. Seria el cas d'Anton Morató, que l'any 1773 feia capítols matrimonials amb Felipa Codina, filla de Josep Codina, teixidor de llana de Vic, i Teresa Arís. Així mateix, l'any 1774 se signen els capítols matrimonials del mestre de cases Jaume Roquer i Antònia Grau. Jaume era fill del també mestre de cases Carles Roquer i de Maria Morató i Sellés, de manera que estem parlant d'un cosí germà de Josep Morató i Codina, i aquesta relació familiar també es cristal·litzarà en relació professional més d'una vegada, com veurem més endavant amb motiu del trasllat i de la reconstrucció del claustre de la catedral. També cal assenyalar que l'any 1785 apareix documentat a Vic un Francesc Morató «arquitector», que es correspon segurament amb Morató Brugaroles, germà de l'escultor Carles Morató Brugaroles, establert a Solsona. D'altra banda, els matrimonis de les filles de Josep Morató i Soler i Teresa Sellés ens posen de manifest la força i la pervivència de les relacions gremials: Teresa Morató i Sellés es casarà l'any 1720 amb el mestre de cases Francesc Mas; Rosa Morató i Sellés ho farà l'any 1727 amb Josep Mas, germà de l'anterior i també mestre de cases. D'altra banda, Maria Morató i Sellés es casarà l'any 1754 amb Carles Roquer, i Antònia Morató i Sellés ho farà l'any 1757 amb Jaume Bombardó, tots dos mestres de cases (E. MARTÍ [2006], *L'arquitectura vigatana...*, op. cit., p. 309).

12. Tenim força dades, en canvi, sobre el seu germà, Lluçà Morató i Codina. Sabem que l'any 1789 signa capítols matrimonials amb Antònia Piguillem Puigdollers, filla del també argenter Josep Piguillem i de Josepa Puigdollers (AEV: CF Not. Ramon Pou [1789], foli 195r. i s.). Després d'haver-se quedat vidu de forma prematura, el mateix Lluçà Morató signa capítols matrimonials l'any 1796 amb Modesta Estevanell, germana del prevere i beneficiat de la seu vigatana Fran-

cisc Estevanell, així com germana també del notari Anton Estevanell (AEV: FN Vic. Josep Codina [1796], folis 15 i 19). Els cònjuges reben del germà notari la quantitat de 500 lliures, dues calaixeres amb la roba «vestit novial y manto» a bon compte de la primera paga de les 1.000 lliures «y demás apèndices predits» que havia promès (AEV: FN Vic. Not. Anton Portell i Brachs [1800]).

13. Una altra part interessant del testament i de l'inventari és l'enumeració de les possessions que el finat tenia, així com tot el que se li devia per obres que en alguns casos encara es trobaven en curs. Així doncs, sabem que Morató i Sellés tenia també un mas —la casa i les terres— a Sant Julià de Vilatorrada. A més a més, sembla que es dedicava a fer de prestador, i els préstecs que se li devien quan va morir ascendien a la quantitat de 275 lliures. De fet, era prou habitual entre els professionals de l'època, principalment pertanyents a una certa elit, realitzar activitats paral·leles a l'ofici de la construcció, precisament per millorar de posició social i assolir reconeixement dins el seu entorn més immediat. En aquest cas, el de la ciutat de Vic.

14. AEV: FN Vic. Not. Francesc Badia (1771).

15. AEV: FN Vic. Not. Francesc Badia (1772), foli 290.

16. AEV: FN Sant Hipòlit de Voltregà. Not. Feliu Rovira (1775).

17. AEV: FN Sant Hipòlit de Voltregà. Not. Feliu Rovira (1775), foli 127.

18. AEV: FN Sant Hipòlit de Voltregà. Not. Joan Saura (1776), folis 210v.-211.

19. AEV: FN Vic. Not. Segimon Portell (1778) foli 106 v.

20. AEV: FN Vic. Not. Segimon Portell (1778) foli 231r.

21. AEV: FN Vic. Not. Josep Simon Sayol (1781).

22. AEV: FN Vic. Not. Josep Simon Sayol (1780), folis 166r.-167v.

23. AEV: FN Vic. Not. Miquel de Febrer (1825), foli 191.

24. AEV: Not. Antoni Portell i Brachs (1772), folis 169r.-170v.

25. AEV: Fons parroquial de Sant Boi de Lluçanès. Llibre de l'obra (1659-1780).

26. AEV: Fons parroquial de Sant Boi de Lluçanès. Llibre de l'obra (1791-1807).

27. ACP: FN La Pobla de Lillet, Francesc Bassa (1780).

28. AEV: Bisbes. Antonio Manuel de Hartalejo (1777-1782).

29. AEV: Visites pastorals (25 d'octubre de 1767), volum 1232, foli 167.

30. ABEV: Visites pastorals (26 d'octubre de 1771), foli 249.

31. C. DORICO (1997), «L'església parroquial de Sant Hipòlit de Voltregà a mitjan segle XVIII», *Ausa*, XVII (139), p. 405. AEV: FN Sant Hipòlit de Voltregà. Not. Feliu Rovira (1773-74), foli 232v.

32. AEV: núm. 1234/1. Visites pastorals (1775-1781), foli 71r. 19 de desembre de 1776.

33. C. DORICO (1997), «L'església parroquial...», op. cit., p. 406.

34. M. GARGANTÉ (2007), «La filiació catalana de la catedral de Potosí: Aproximación a un modelo», *Locus Amoenus*, 9, p. 249-276.

35. AEV: Visites pastorals, vol. 1236/1 (1785-1793), foli 17v.

36. AEV: FN Vic. Not. Josep Serra (1776).

37. Tots aquests pagaments estan consignats al llibre d'obra de la parròquia de Vidrà (AEV: Fons Parroquials. Vidrà G-6).

38. AEV: Visites pastorals (1236), foli 318.

39. AEV: Col·lecció Junyent (vària).

40. Tot el controvertit procés és narrat a les visites pastorals dels anys corresponents de l'Arxiu Episcopal de Vic i al fons de la Vegueria de Vic corresponent a la població d'Olost (AEV).

41. AEV: Col·lecció Junyent (vària).

42. AEV: Vegueria de Vic. Olost.

43. AEV: Vegueria de Vic. Olost.

44. AEV: Vegueria de Vic. Olost.

45. AHN: Consejos.

46. M. GARGANTÉ (2009-2010), «Antoni Cellers i el seu entorn: Notes sobre arquitectura religiosa

vuitcentista», *Locus Amoenus*, 10, p. 213.

47. El 30 d'abril de 1780 ja apareix el nom de Pere Coma, mestre de cases de Sant Bartomeu del Grau —anotat com a «pedreñalero», al qual se li paguen 3 lliures i 12 sous «per los jornals de trencar la pedra de las dos fornadas de cals y amararla, per 3 lliuras de pólvora». ABEV: Fons parroquial de Sant Bartomeu del Grau. Llibre de l'obra, 6/1 (1780-1811).

48. Era fill d'una nissaga de mestres d'obres de Cervera i, juntament amb el seu germà Domènec, fou un dels primers arquitectes acadèmics catalans. Ignasi Tomàs havia nascut a Cervera cap al 1744 i era fill de Domènec Tomàs, mestre de cases d'Argençola. Segons el seu completíssim currículum (RABASF: 44-2/1), descobert per Anna Serra i transcrit íntegrament a la seva tesi doctoral, Ignasi havia iniciat la seva formació al costat del seu pare, oncles i germans «en varias iglesias, puentes y otras obras menores en la Conca de Barberá» (BC: Junta de Comerç, CIV 3, 32, segons A. SERRA [2010], *Josep Prat i la irrupció de l'academicisme en l'arquitectura tardobarroca tarragonina*, Diputació de Tarragona, p. 222). Va aprendre a tallar jaspis i alabastre a Tarragona, concretament a la capella de Santa Tecla, sota la direcció de l'enginyer Josep Prat Delorta, i va fer totes les juntures de guixeria de la capella. De la mà de Josep Prat, també va treballar a la catedral de Lleida i a l'església d'Alcoletge, on també va fer totes les juntures de guixeria i també va realitzar la decoració de la capella de la Immaculada de l'església de Sant Bernat, que la companyia de Jesús tenia a Cervera.

49. RABASF: Leg. 2-33-1: «Siendo pues indispensable formar dibujos con idea más sencilla, más arreglada y menos dispendiosa: la Junta en cumplimiento de la orden se Su Magestad comunicada al Consejo para casos semejantes propone al arquitecto Don Ignacio Tomás, residente en Madrid, el qual no solo formará nuevos dibujos con arreglo a las leyes de la buena edificación y a la mayor economía, sino que también como natural de Cataluña y con cabal conocimiento de las prácticas,

coste de materiales del país en que se intenta construir la iglesia, dará condiciones e instrucción para hacerlo con acierto. Y aun si así se creyese conveniente, el mismo Tomás ira a San Bartolomé del Grau a dirigir la fábrica; cuyo gasto no sería muy de reparar en vista de que por este medio se aseguraba mejor la solidez y perfección del edificio».

50. RABASF: 30-10/2, 1 abril de 1788. Segons A. SERRA (2010), *Josep Prat...*, op. cit., p. 228. La seva relació amb Catalunya i especialment amb les terres de Ponent, d'on era originari, fa que l'any 1787 s'ofereixi a projectar uns nous plànols per a l'església parroquial de Sidamon, que fou construïda pel mestre de cases Josep Pomés. També a Balaguer va executar els plànols per a la nova casa consistorial de Balaguer, on també hi havia de fer una presó, cases particulars i escola de nenes, en substitució del projecte que n'havia ideat Miquel Batiste i Miquel. Sembla que a Balaguer hi faria una llarga estança i que hi realitzaria, probablement, unes altres obres que avui desconexem.

51. AHN: Consejos. Legajos (2839).

52. M. GARGANTÉ (2014), «L'activitat constructiva a Vic i comarca durant el segle XVIII: Els Morató com a paradigma», *Ausa*, XXVI (174), p. 1029-1033.

53. ABEV: Col·lecció Junyent (vària).

54. ABEV: Cúria fumada. Capbreu.

55. MEV: Traces i plànols (14674).

56. X. SOLÀ (2005), *La Reforma Catòlica a la muntanya catalana a través de les visites pastorals: Els bisbats de Girona i Vic (1587-1800)*. Universitat de Girona, p. 527.

57. ABEV: Visites pastorals, 1775 (16 d'octubre), foli 116.

58. ABEV: Mensa Episcopal. Baronies de la Mitra.

59. X. SOLÀ (2010), *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder:*

De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835), Barcelona, Fundació Noguera i Pagès Editors, 168.

60. ABEV: Col·lecció Junyent (vària).

61. ABEV: Not. Josep Simon (1776), folis 115v.-118v.

62. ABEV: Not. Josep Simon (1777).

63. ABEV: Not. Josep Simon (1780).

64. ABEV: Not. Josep Simon (1780), folis 121v.-122r.

65. ABEV: Col·lecció Junyent (vària).

66. ABEV: FN Vic. Not. Josep Antoni Sayol (1786).

67. ABEV: FN Vic. Not. Josep Antoni Sayol (1786), foli 106v.

68. ABEV: Col·lecció Junyent (vària).

69. ABEV: FN Vic. Not. Manuel Coli (1813), foli 297v.

70. ABEV: FN Vic. Not. Manuel Coli (1817), foli 203.

71. ABEV: FN Vic. Not. Josep Vilabella (1821), foli 119.

72. ABEV: Col·lecció Junyent (vària).

73. ABEV: Col·lecció Junyent (vària).

74. ABEV: Col·lecció Junyent (vària).

75. AHN: Consejos. Lligall 23.003.

76. AHN: Consejos. Lligall 23.003.

77. AOSF: Convent de Sant Tomàs de Riudeperes (vària).

78. E. JUNYENT (1991), *La basílica del monestir de Santa Maria de Ripoll*, parròquia de Santa Maria de Ripoll, p. 59.

79. ABEV: FN Vic. Not. F. Feu (1821).